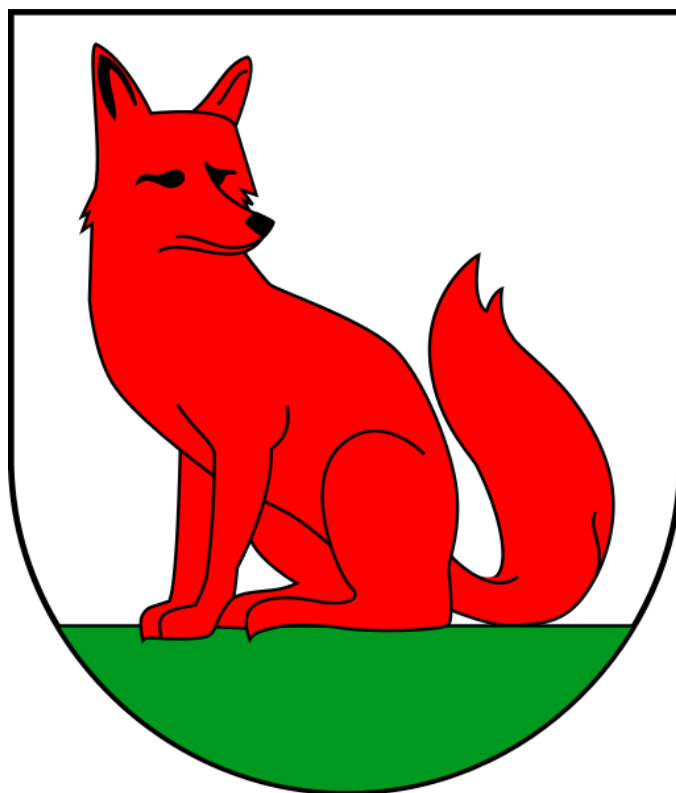

Diagnoza Lokalnych Zagrożeń Społecznych

Gmina Terespol – 2013

Studio Diagnozy i Profilaktyki
30-011 Kraków
ul. Oboźna 17/5
tel. (12) 446-42-60

Spis treści

Wstęp – Metodologia oraz opis badania	4
Rozdział I - Metryka gminy Terespol	5
Bezrobocie.....	5
Rynek alkoholowy.....	6
Skala problemów społecznych	6
Stan zasobów w sferze rozwiązywania problemów społecznych	8
Działania profilaktyczne dla dzieci i młodzieży	11
Rozdział II - Lokalne zagrożenia społeczne w grupie dorosłych mieszkańców	13
Grupa badawcza	13
Cel badania	13
Podstawowe problemy społeczne w opinii mieszkańców.....	13
Bezrobocie oraz wykluczenie społeczne.....	15
Spożywanie alkoholu oraz związane z nim inne problemy społeczne.....	20
Narkotyki w środowisku lokalnym	27
Przemoc	29
Dorośli mieszkańcy a gry hazardowe.....	34
Rozdział III - Problemy społeczne w środowisku dzieci i młodzieży	37
Grupa badawcza	37
Cel badania	37
Dzieci i młodzież a substancje psychoaktywne	37
Spożywanie alkoholu wśród dzieci i młodzieży	39
Palenie tytoniu.....	46
Zachowania związane z używaniem narkotyków i dopalaczy	49
Dzieci i młodzież a zachowania przemocowe.....	59

Hazard i inne ryzykowne zachowania.....	64
Używanie komputera przez dzieci i młodzież oraz zagrożenie cyberprzemocą	68
Rozdział IV - Badanie punktów sprzedaży alkoholu	72
Grupa badawcza	72
Cel badania.....	72
Wyniki badania	72
Podsumowanie i wnioski.....	79

Wstęp – Metodologia oraz opis badania

Celem przeprowadzonego badania było zdiagnozowanie skali lokalnych zagrożeń społecznych wśród dorosłych mieszkańców oraz uczniów szkół podstawowych, gimnazjalnych oraz ponadgimnazjalnych. W badaniu dorosłych osób uwzględnione zostały takie obszary, jak bezrobocie i wykluczenie społeczne, spożywanie alkoholu i zagrożenia z tym związane, używanie narkotyków, przemoc domowa, hazard. W badaniu młodych mieszkańców uwzględnione zostały takie obszary, jak spożywanie alkoholu, palenie tytoniu, używanie narkotyków oraz dopalaczy, przemoc rówieśnicza oraz domowa, hazard oraz zachowania seksualne. Badaniem zostali objęci ponadto pracownicy punktów sprzedaży napojów alkoholowych oraz wyrobów tytoniowych.

Badanie dorosłych mieszkańców oraz pracowników punktów sprzedaży zrealizowane zostało przy użyciu standaryzowanego kwestionariusza ankiety rozdawanego i odbieranego przez ankieterów w miejscach publicznych.

Dzieci objęte są ustawowym obowiązkiem nauki szkolnej, dlatego też badania zostały przeprowadzone w czasie zajęć. Wybór metody ilościowej sprawił, że najbardziej dogodną metodą była ankieta audytoryjna. Badanie przeprowadzone zostało zgodnie z zasadami etyki, zaś uczestnicy poinformowani zostali o zachowaniu anonimowości badania. Za każdym razem uzyskiwano zgodę dyrektorów szkół na przeprowadzenie badań w ich placówkach. Próba z populacji uczniów szkół w gminie Terespol obejmuje 49 uczniów klas szóstych szkół podstawowych, 125 uczniów szkół gimnazjalnych oraz 86 uczniów szkół ponadgimnazjalnych.

Rozdział I - Metryka gminy Terespol

Gmina Terespol usytuowana jest w województwie lubelskim, powiecie bialskim. Gmina zajmuje powierzchnię 14149 ha, zamieszkiwało ją w 2011 roku 6947 mieszkańców (dane: Vademecum Statystyczne Samorządowca GUS, 2012 rok).

Bezrobocie

Poniższa tabela przedstawia statystyki dotyczące bezrobotnych mieszkańców gminy Terespol zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Białej Podlaskiej.

Tab. 1. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych mieszkańców gminy Terespol. PUP w Białej Podlaskiej Oddział Zamiejscowy Ewidencji i Rynku Pracy w Terespolu.

Liczba zarejestrowanych w PUP w Białej Podlaskiej bezrobotnych mieszkańców gminy Terespol	2011 rok	2012 rok
Bezrobotni ogółem	451	453
w tym kobiety	284	272
Bezrobotni z prawem do zasiłku	38	39
w tym kobiety	17	23
Osoby poprzednio pracujące	345	347
W tym kobiety	206	202
Osoby zwolnione z przyczyn zakładu pracy	18	22
w tym kobiety	12	16
Osoby dotychczas niepracujące	106	106
w tym kobiety	78	70
Niepełnosprawni	5	11
w tym kobiety	1	5
Bezrobotni do 25 roku życia	93	80
w tym kobiety	60	48
Bezrobotni powyżej 50 roku życia	83	95
w tym kobiety	42	45
Osoby długotrwale bezrobotne	291	290
w tym kobiety	197	193

Rynek alkoholowy

Ilość punktów sprzedaży napojów alkoholowych:

- do spożycia poza miejscem sprzedaży (wg zawartości alkoholu) – ogółem 24 - dane z UG Terespol, stan na dzień 5.12.2013:
 - do 4,5% - **21**
 - od 4,5% do 18% - **9**
 - powyżej 18% - **12**
- do spożycia w miejscu sprzedaży (wg zawartości alkoholu):
 - do 4,5% - **3**
 - od 4,5% do 18% - **3**
 - powyżej 18% - **3**

Skala problemów społecznych

Poniżej przedstawiamy statystyki związane z poszczególnymi problemami społecznymi (dane za 2012 rok):

- **22** wnioski o skierowanie na leczenie odwykowe złożone do Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (39 wniosków w 2011 roku), w tym:
- **16** wniosków o skierowanie na leczenie odwykowe złożonych do GKRPA przez Komisariat Policji w Terespolu (11 wniosków w 2011 roku).
- W 2011 roku w związku z procedurą „Niebieskie Karty” do Przewodniczącego Zespołu Interdyscyplinarnego wpłynęły 43 wnioski, wszystkie złożone przez Komisariat Policji w Terespolu. W 2012 roku do Przewodniczącego Zespołu Interdyscyplinarnego wpłynęło 46 procedur „Niebieska Karta” założonych w 31 rodzinach. 44 procedury założone przez Komisariat Policji w Terespolu, 2 procedury założone przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Terespolu.

- **Rodzaj przestępstwa/wykroczenia pod wpływem środków odurzających**
(dane za rok 2012) – dane z Komisariatu Policji w Terespolu

- **33** osoby prowadziły pojazdy na drodze publicznej w stanie nietrzeźwości (47 osób w 2011 roku).
- **12** osób prowadziło pojazdy na drodze publicznej po użyciu alkoholu (16 osób w 2011 roku).
- **6** przypadków zakłócania porządku publicznego (7 przypadków w 2011 roku).
- **jeden** przypadek podejmowania czynności zawodowych pod wpływem alkoholu (2 przypadki w 2011 roku).
- **3** wypadki spowodowane pod wpływem alkoholu (0 wypadków w 2011 roku).
- **435** przestępstw kryminalnych ogółem (cały teren obsługiwany przez Komisariat Policji w Terespolu – 4 gminy, 517 przestępstw kryminalnych w 2011 roku).
- **14** czynów karalnych popełnionych przez nieletnich (35 czynów karalnych w 2011 roku).
- **jedno** przestępstwo popełnione przez nieletnich pod wpływem środków odurzających (dwa przestępstwa w 2011 roku).

- **przemoc domowa**

- Przemoc dotknęła w 2011 roku 72 osoby, w tym 37 kobiet, 11 mężczyzn oraz 22 dzieci. Sprawcami przemocy w rodzinie były 43 osoby, w tym 2 kobiety oraz 41 mężczyzn. 31 sprawców znajdowało się pod wpływem alkoholu (mężczyźni).
- Przemoc dotknęła w 2012 roku 48 osób, w tym 44 kobiety oraz 4 mężczyzn. 46 sprawców znajdowało się pod wpływem alkoholu (mężczyźni).

- **łamanie prawa**

Tab. 2. Przestępstwa stwierdzone w latach 2011-2012. Komisariat Policji w Terespolu.

Przestępstwa stwierdzone na terenie gminy	2011 rok	2012 rok
Kradzież z włamaniem	36	33
Fizyczne i psychiczne znęcanie się nad rodziną	27	19
Pobicie	5	5
Uszkodzenie mienia	24	14
Kradzież pieniędzy wraz z dokumentami	45	68

Tab. 3. Uchylanie się od płacenia alimentów – dane dotyczą lat 2011-2012. Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Terespolu.

Uchylanie się od płacenia alimentów	2011 rok	2012 rok
Dłużnicy ogółem	94 osoby	94 osoby
Dłużnicy gminy Terespol	56 osób (54 mężczyzn i 2 kobiety)	56 osób (54 mężczyzn i 2 kobiety)
Dłużnicy zamieszkujący inne gminy	38 osób (36 mężczyzn i 2 kobiety)	38 osób (36 mężczyzn i 2 kobiety)
Wierzyciele	64 osoby (62 kobiety i 2 mężczyzn)	58 osób (56 kobiet i 2 mężczyzn)
Wnioski o ściganie z art. 209 § 1 KK	17 wniosków	17 wniosków

Stan zasobów w sferze rozwiązywania problemów społecznych

Z powyższych zestawień wynika, że zarówno problem nadużywania alkoholu, jak i przemocy w rodzinie jest obecny w gminie Terespol. Istnieją jednak ośrodki i instytucje, oferujące specjalistyczną pomoc, z której mogą korzystać osoby z problemami alkoholowymi.

Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych

❖ Działalność Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w roku 2012:

- odbyło się **19** posiedzeń (18 posiedzeń w 2011 roku);

- przeprowadzono **30** rozmów (31 rozmów w 2011 roku),
 - przeprowadzono **16** kontroli punktów sprzedaży napojów alkoholowych (13 kontroli w 2011 roku).
 - W 2012 roku wydano **15** postanowień opiniujących lokalizację punktów sprzedaży napojów alkoholowych, w tym **27** dotyczących zezwolenia na sprzedaż napojów alkoholowych do spożycia w miejscu i poza miejscem sprzedaży, **4** postanowienia negatywne.
 - W 2011 roku wydano **9** postanowień opiniujących lokalizację punktów sprzedaży napojów alkoholowych, w tym **12** dotyczących zezwolenia na sprzedaż napojów alkoholowych do spożycia w miejscu i poza miejscem sprzedaży, **3** postanowienia negatywne.
- ❖ Działalność podkomisji interwencyjno-motywującej w 2012 roku.
- Do komisji wpłynęło **22** wnioski o leczenie odwykowe (39 wniosków w 2011 roku).
 - Skierowano **8** wniosków do Sądu w sprawie obowiązku leczenia odwykowego (25 wniosków w 2011 roku).

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej

- ❖ Z pomocy GOPS korzystało w 2011 roku **208** rodzin, w tym **45** rodzin z powodu problemu uzależnień. W 2012 roku z pomocy GOPS korzystało **226** rodzin, w tym **46** rodzin z powodu problemów uzależnień.
- ❖ GOPS udzielił pomocy w 2011 roku w postaci świadczeń pieniężnych - 385 osobom, świadczeń rzeczowych – 169 osobom, świadczeń w postaci porad - 159 osobom. W 2012 roku GOPS udzielił pomocy w postaci świadczeń pieniężnych - 339 osobom, świadczeń rzeczowych – 135 osobom, świadczeń w postaci porad – 163 osobom.

Tab. 4. Powody przyznania pomocy społecznej przyznawanej w latach 2011-2012. Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Terespolu.

Powody przyznania pomocy społecznej	2011 rok	2012 rok
Bezrobocie	148	162
Ubóstwo	103	124
Niepełnosprawność	30	31
Długotrwała lub ciężka choroba	88	75
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	47	51
Alkoholizm	45	46
Trudności po opuszczeniu zakładu karnego	3	2
Osoby dotknięte klęską żywiołową	0	0

Punkt Informacyjno-Konsultacyjny

Punkt działa w godzinach pracy Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Terespolu. Priorytetową rolą Punktu jest przekazywanie informacji o możliwości podjęcia leczenia odwykowego oraz motywowanie osób do podjęcia takiego leczenia. Ponadto w Punkcie udzielane jest wsparcie osobom, które zakończyły leczenie odwykowe, ofiarom przemocy domowej oraz całym rodzinom. W Punkcie zatrudniony jest psycholog (wykształcenie wyższe magisterskie - psychologia, certyfikowany specjalista psychoterapii uzależnień, ukończone Studium Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, ukończone Studium Pomocy Ofiarom Przemocy w Rodzinie, ukończony kurs prowadzenia grupy dla sprawców przemocy wg Modelu Duluth), osoba prowadząca poradnictwo rodzinne (wykształcenie wyższe o kierunku nauki o rodzinie, ukończone 3 semestralne studia podyplomowe w zakresie Poradnictwa i Interwencji Kryzysowej), instruktor prowadzący grupę wsparcia dla osób uzależnionych od alkoholu (wykształcenie średnie, ukończone studium pomocy psychologicznej i studium terapii uzależnień), pracownik socjalny GOPS do spraw uzależnień i przeciwdziałania przemocy w rodzinie (wykształcenie wyższe magisterskie - socjologia, ukończone 2 letnie studia podyplomowe z zakresu Psychoprofilaktyki, ukończone Studium Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, ukończone Studium Pomocy Ofiarom Przemocy w Rodzinie, ukończony kurs prowadzenia grupy dla sprawców przemocy wg Modelu Duluth).

- ❖ Psycholog – w 2012 roku udzielił 115 porad dla 39 osób, w tym 5 dzieci (142 porady dla 33 osób, w tym 2 dzieci w 2011 roku).
- ❖ Poradnictwo rodzinne – w 2012 roku udzielono 9 porad dla 5 osób

Szkolenia, w których uczestniczyli pracownicy GOPS oraz członkowie GKRPA w 2012 roku – szkolenie dla członków i kandydatów do Zespołu Interdyscyplinarnego (18 osób), Studium Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie (jedna osoba).

Ważniejsze oddziaływania na osoby pełnoletnie w Gminie Terespol:

Rok 2011

- organizacja prelekcji dla Klubu Seniora "Złoty Wiek" prowadzona przez terapeutę uzależnień, tematem której było: „Rola Rodziny w walce z uzależnieniem”.

Rok 2012

- organizacja prelekcji dla Klubu Seniora "Złoty Wiek" prowadzona przez terapeutę uzależnień, tematem której było zapoznanie zebranych z mechanizmem uzależnienia, ukazanie destrukcyjnego wpływu uzależnienia na członków rodziny oraz zasad postępowania członków rodziny osoby uzależnionej. W spotkaniu udział wzięło 18 seniorów,
- organizacja w Klubie Seniora „Złoty Wiek” spotkania z psychologiem, tematem którego było „Rola i znaczenie rodziny w wieku sędziwym w psychologicznych uwarunkowaniach uzależnienia”,
- finansowanie połowy zatrudnienia na czas określony w spółce EKO – BUG w Kobylanach dla osoby uzależnionej jako forma kontynuacji terapii antyalkoholowej, w ramach powrotu z uzależnienia (powrotu z „U”), która ma pozytywny wpływ na proces trzeźwienia i wyjścia z uzależnienia.

Działania profilaktyczne dla dzieci i młodzieży

Od listopada 2012 roku prowadzona była na terenie gminy świetlica środowiskowa przy Zespole Szkół im. Kornela Makuszyńskiego w Małaszewiczach. W zajęciach organizowanych w świetlicy uczestniczyło około 40 uczniów szkół podstawowych. Świetlica całkowicie finansowana była przez GOPS w Terespolu.

W gminie organizowane są różne działania profilaktyczne dla młodzieży w formie warsztatów i programów. Na terenie czterech szkół położonych w gminie Terespol

organizowano spektakle profilaktyczne, warsztaty profilaktyczne, konkursy profilaktyczne, programy słowo-muzyczne o charakterze profilaktycznym, prelekcje i spektakle profilaktyczne dla rodziców na wywiadówkach szkolnych.

Tab. 5. Pozostałe oddziaływania profilaktyczne prowadzone w gminie Terespol.

Oddziaływania profilaktyczne	Uczestnicy
Programy i przedsięwzięcia profilaktyczne opracowywane i realizowane przez młodzież, skierowane do grup rówieśniczych np. kluby dyskusyjne, dyskoteki bezalkoholowe, audycje radiowe itp.	2011 rok – 6 osób
Kolonie i obozy z programem zajęć profilaktycznych w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych	2011 rok – 16 osób 2012 rok – 15 osób
Inne	2011 rok – obóz sportowy dla sekcji podnoszenia ciężarów działającej przy GOK (25 osób) 2012 rok – zimowy obóz sportowy dla sekcji podnoszenia ciężarów działającej przy GOK (28 osób) oraz profilaktyczny obóz w Okunince dla uczniów (50 osób).

Rozdział II - Lokalne zagrożenia społeczne w grupie dorosłych mieszkańców

Grupa badawcza

W badaniu wzięło udział 114 osób (62 kobiety i 52 mężczyzn). Wykształcenie większości badanych kobiet było wyższe (64,5%) oraz średnie (24,2%), podczas gdy 11,3% badanych kobiet miało wykształcenie zawodowe. Wśród badanych mężczyzn przeważało wykształcenie wyższe (53,8%) oraz średnie (25%). Ponadto 19,2% badanych mężczyzn miało wykształcenie zawodowe, a 1,9% badanych mężczyzn – wykształcenie podstawowe. Średnia wieku respondentów wynosiła 37,7 lat.

Cel badania

Kwestionariusz ankiety przeprowadzony wśród 114 badanych dorosłych osób w gminie Terespol miał na celu zbadanie zagrożeń społecznych w środowisku lokalnym, w szczególności:

- bezrobocie, wykluczenie społeczne;
- spożywanie alkoholu, uzależnienie od alkoholu, działania władz w tym zakresie;
- rozpowszechnienie oraz dostępność narkotyków w środowisku;
- przemoc w rodzinie, zachowania agresywne w miejscach publicznych;
- hazard.

Podstawowe problemy społeczne w opinii mieszkańców.

W pierwszym pytaniu poprosiliśmy o ocenę ważności różnych problemów społecznych w środowisku lokalnym. Przyjętą w tych badaniach miarą ważności różnych problemów społecznych jest odsetek respondentów, którzy wskazują dany problem jako bardzo poważny. Poniższa tabela przedstawia rozkład odpowiedzi uzyskanych w badaniu mieszkańców gminy.

Tab. 6. Ocena ważności problemów społecznych w gminie Terespol.

Problemy społeczne	Bardzo poważny	Poważny	Umiarkowany	Znikomy	Nie występuje
Bezrobocie	38,2%	37,3%	21,8%	2,7%	-
Zubożenie społeczeństwa	18,8%	34,8%	38,4%	8%	-
Alkoholizm	18,6%	33,6%	38,9%	8,8%	-
Zanieczyszczenie środowiska	10%	23,6%	40%	22,7%	3,6%
Kryzys rodzinny	7,3%	22,7%	44,5%	22,7%	2,7%
Kryzys norm moralnych	7,3%	17,3%	48,2%	20,9%	6,4%
Problemy mieszkaniowe	3,7%	18,3%	45%	24,8%	8,3%
Wzrost przestępczości	3,6%	8,2%	40%	40,9%	7,3%
Narkomania	2,8%	8,3%	33,3%	44,4%	11,1%
HIV/AIDS	0,9%	-	7,3%	45,9%	45,9%

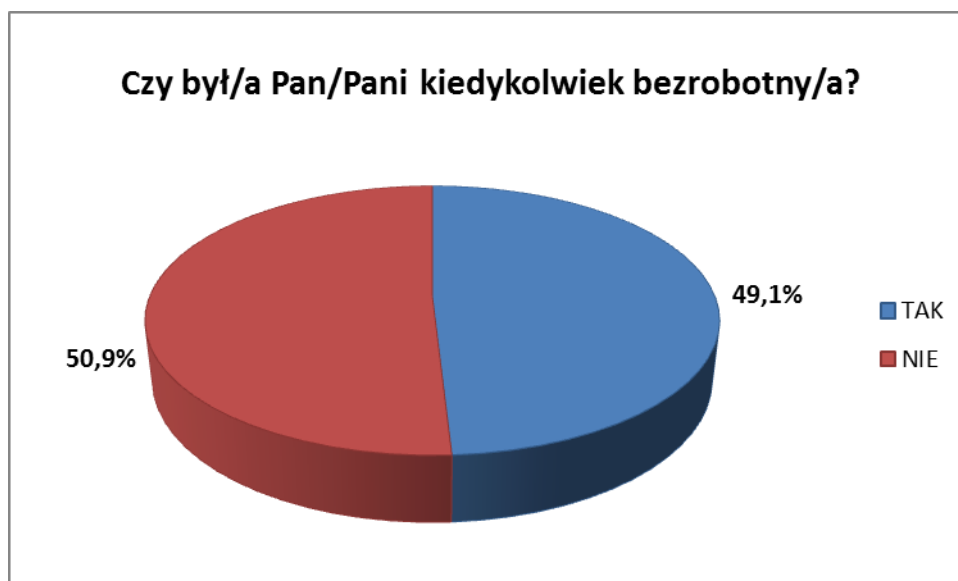
Wśród najpoważniejszych problemów społecznych w gminie Terespol, zdaniem respondentów, na pierwszym miejscu znajduje się bezrobocie. Ponad jedna trzecia badanych mieszkańców uważa, że brak pracy stanowi bardzo poważny, ponad jedna trzecia ankietowanych określa go jako poważny problem społeczny. Na kolejnych miejscach znajdują się:ubożenie społeczeństwa, alkoholizm, zanieczyszczenie środowiska, kryzys rodzinny oraz kryzys norm moralnych. Nieco mniej poważnymi problemami społecznymi są, w ocenie respondentów: problemy mieszkaniowe, wzrost przestępczości oraz narkomania. Nieco mniej badanych ocenia jako bardzo poważny problem HIV/AIDS. Wysoka pozycja zjawiska alkoholizmu jednoznacznie wskazuje priorytetowy kierunek działań, jakie powinien podejmować samorząd w ramach profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych.

Bezrobocie oraz wykluczenie społeczne

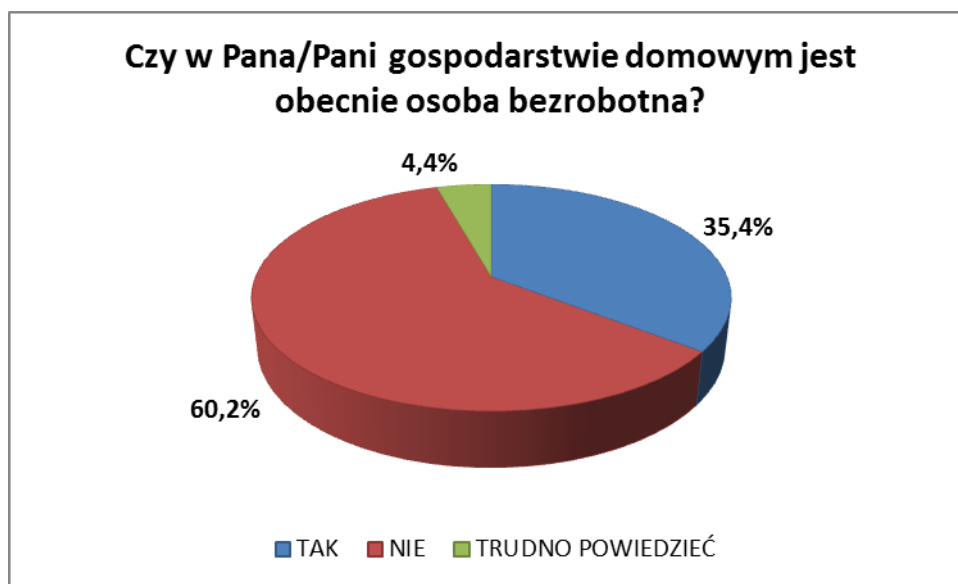
Bezrobocie jest zjawiskiem trudnym do zmierzenia. Statystyki najczęściej odnoszą się do skali bezrobocia rejestrowanego (jawnego), ujmując w ten sposób tylko część osób pozostających bez pracy. Bezrobocie przyczynia się do występowania wielu negatywnych zjawisk społecznych w życiu osób nieposiadających stałe pracy. Poważnym skutkiem bezrobocia jest ubożenie rodziny, które często prowadzi do narastania konfliktów i napięć między członkami rodziny oraz przyczynia się do powstawania patologii społecznych. Brak perspektyw zatrudnienia, szczególnie w przypadku bezrobotnych długoterminowych, powoduje degradację pozycji społecznej tych osób. Budzi obawy o własny los i możliwości przetrwania całej rodziny, a także odbija się negatywnie na samopoczuciu i stanie zdrowia bezrobotnego. Długotrwałe bezrobocie często prowadzi do ubóstwa i marginalizacji społecznej.

Dorosłym mieszkańcom gminy Terespol zadano pytanie, czy kiedykolwiek byli bezrobotni. Twierdząco odpowiedziało 49,1% badanych. Wystąpiły nieznaczne różnice w odpowiedziach badanych mieszkańców. Bezrobocia doświadczyło 61,3% respondentek oraz 34,6% respondentów. Odsetek badanych mieszkańców gminy Terespol, którzy pozostawali w przeszłości bez pracy lub obecnie doświadczają bezrobocia, jest wyższy od wyników badań ogólnopolskich. Badanie CBOS z 2011 roku na temat bezrobocia pokazało, że 41% respondentów doświadczyło w przeszłości lub obecnie doświadczają bezrobocia.

Powyższe pytanie dotyczyło subiektywnych odczuć respondentów i nie precyzowało ram czasowych, dlatego warto uzyskany wynik zestawzić z danymi dotyczącymi bezrobocia rejestrowanego. Według danych Statystycznego Vademecum Samorządowca GUS, w 2011 roku udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w gminie Terespol wyniósł 10,6% i był wyższy od wyniku dla całego powiatu bialskiego (9,5%).

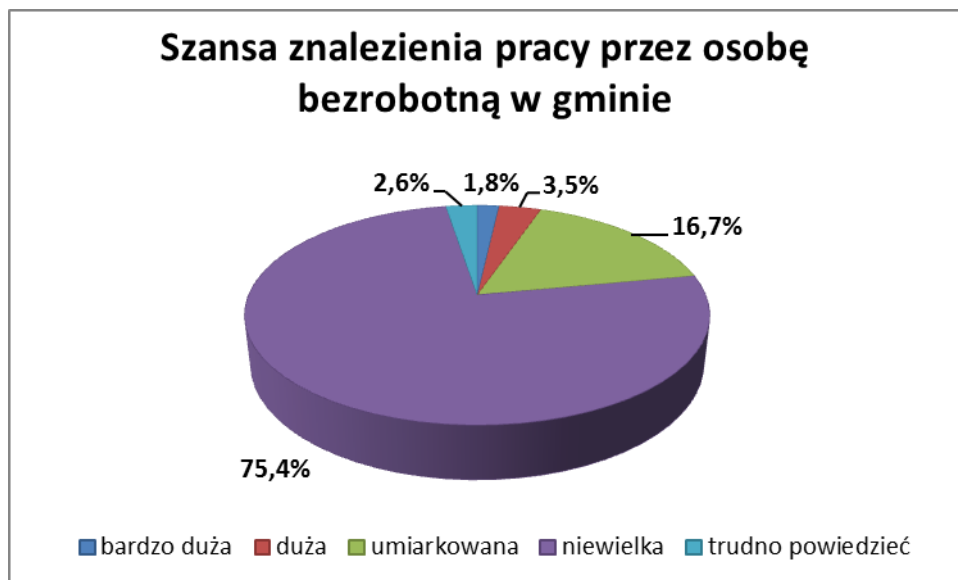

Nieco niższy odsetek badanych (35,4%) deklaruwał, że w ich gospodarstwie domowym znajduje się osoba bezrobotna.

Wysoki odsetek osób, które nie posiadały w przeszłości lub nie posiadają obecnie pracy oraz stosunkowo wysoki odsetek osób deklarujących, że w ich gospodarstwie domowym znajdują się osoby bezrobotne, znajduje potwierdzenie w odpowiedziach respondentów na pytanie o szansę znalezienia pracy w gminie Terespol. Zdecydowana większość ankietowanych (75,4%) ocenia szansę znalezienia pracy jako niewielką, 16,7% ankietowanych ocenia szansę znalezienia pracy jako umiarkowaną, a zaledwie

5,3% badanych sądzi, że jest ona bardzo duża lub duża. Poniższy wykres przedstawia rozkład odpowiedzi na to pytanie.

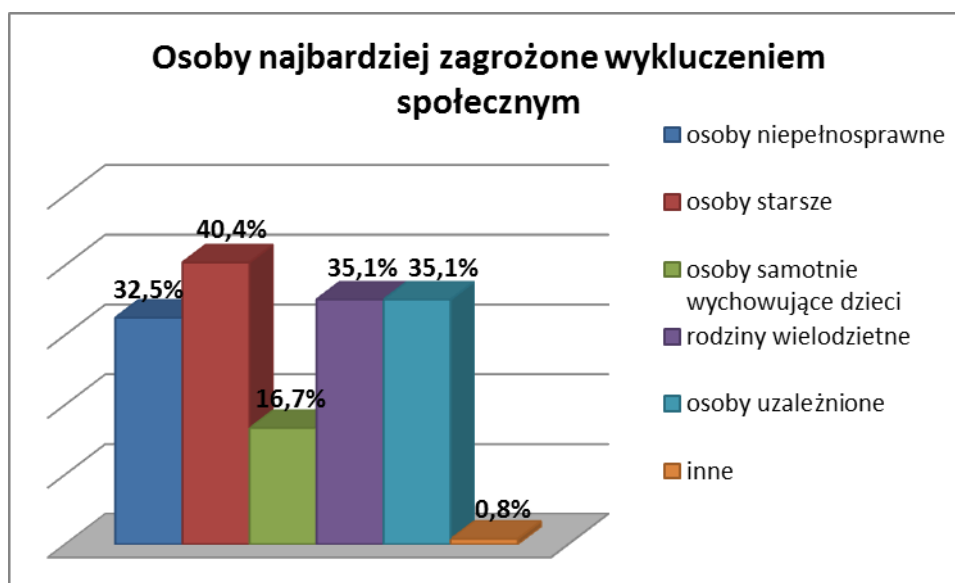
Wystąpiły różnice między kobietami i mężczyznami - 79% badanych kobiet oraz 71,2% badanych mężczyzn określa ją jako niewielką, 9,7% badanych kobiet oraz 25% badanych mężczyzn określa ją jako umiarkowaną, 8% badanych kobiet oraz 1,9% badanych mężczyzn jest przekonanych, że jest ona bardzo duża lub duża.

Trudności na rynku pracy przekładają się na zamożność rodzin. W kolejnym pytaniu ankietowani zostali poproszeni o wybranie określenia, które najlepiej charakteryzuje sposób zarządzania dochodem w ich gospodarstwach domowych. Największy odsetek badanych mieszkańców gminy Terespol (43%) jest na tyle zamożny, by móc zaspokoić swoje potrzeby, natomiast zarobki nie pozwalają na oszczędzanie, ponad jedna trzecia badanych żyje oszczędnie, kupując najtańsze produkty; 10,5% badanych może nadwyżki pieniędzy odkładać na przyszłość, zaś 7% badanych mieszkańców gminy Terespol nie jest w stanie zaspokoić swoich bieżących potrzeb.

Tab. 7. Proszę zaznaczyć określenie, które najlepiej charakteryzuje sposób zarządzania dochodem w Pana/Pani gospodarstwie domowym.

Starcza na wszystko i pozwala na oszczędzanie	10,5%
Starcza na wszystko, ale nie pozwala na oszczędzanie	43%
Żyjemy oszczędnie (kupując najtańsze produkty) i dzięki temu starcza na wszystko	39,5%
Pieniądzy nie starcza na zaspokajanie bieżących potrzeb	7%

Osoby trwale ubogie cechuje poczucie bezradności, bezsilności oraz zepchnięcia na margines. Z powodu podejmowania prac dorywczych i potrzeby oszczędzania, takie osoby nie uczestniczą czynnie w życiu społecznym ani nie korzystają z dóbr kulturowych. W takich rodzinach może istnieć przyzwolenie na łamanie norm społecznych, mogą występować liczne konflikty i napięcia między członkami rodziny, jak również przemoc. Do grup szczególnie zagrożonych ubóstwem można zaliczyć rodziny, w których członkowie utrzymują się z niezarobkowych źródeł, innych niż renta czy emerytura. Utrwalanie się biedy powoduje zmianę stylu życia rodziny oraz przyczynia się do powstania wielu niekorzystnych zjawisk, jak: zaniedbania w opiece i wychowaniu, alkoholizm, przemoc w rodzinie, przestępczość.

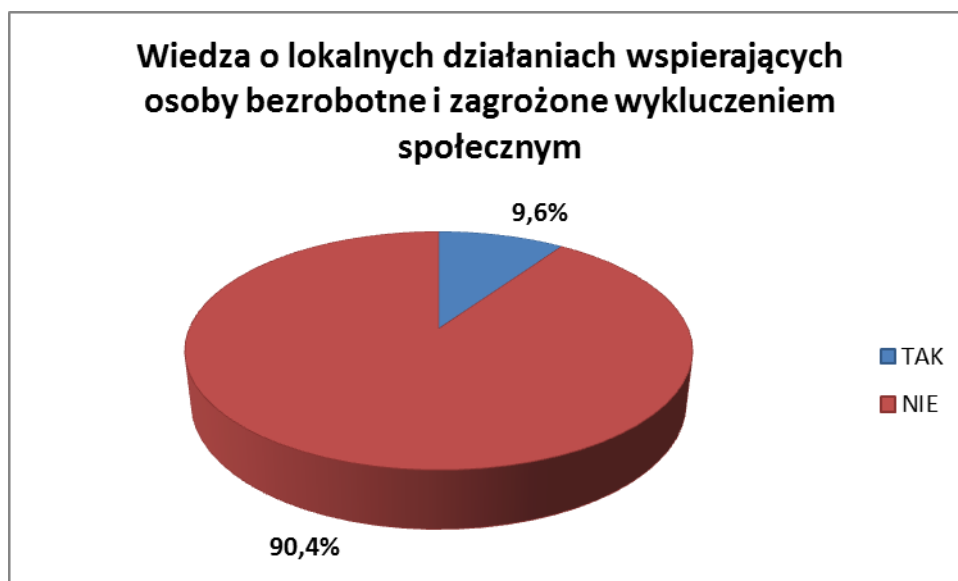

Ponad połowa badanych mieszkańców gminy Terespol wskazuje na osoby starsze jako najbardziej zagrożone wykluczeniem społecznym. Na kolejnym miejscu wśród osób zagrożonych wykluczeniem społecznym znalazły się osoby uzależnione, rodziny wielodzietne osoby niepełnosprawne oraz osoby samotnie wychowujące dzieci. Badani mieszkańcy wskazywali ponadto osoby bezrobotne.

Osoby, które znajdują się w trudnej sytuacji życiowej, według badanych mieszkańców gminy Terespol, najczęściej mogą liczyć na pomoc Ośrodka Pomocy Społecznej oraz swoich krewnych. Ponadto 14% respondentów jest przekonanych, że pomoc można uzyskać w Kościele/Caritasie, 15,8% badanych wskazuje na organizacje społeczne, a 7,9% badanych wskazuje na sąsiadów.

Zaledwie 9,6% badanych mieszkańców gminy Terespol posiada wiedzę na temat działań prowadzonych przez władze lokalne, których celem jest wspieranie osób bezrobotnych oraz zagrożonych wykluczeniem społecznym. Twierdząco na to pytanie odpowiedziało 6,5% respondentek oraz 13,5% respondentów. Wśród wymienianych przez respondentów działań podejmowanych przez władze lokalne znalazły się kursy i szkolenia, działalność Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej oraz zbiórki żywności.

Spożywanie alkoholu oraz związane z nim inne problemy społeczne

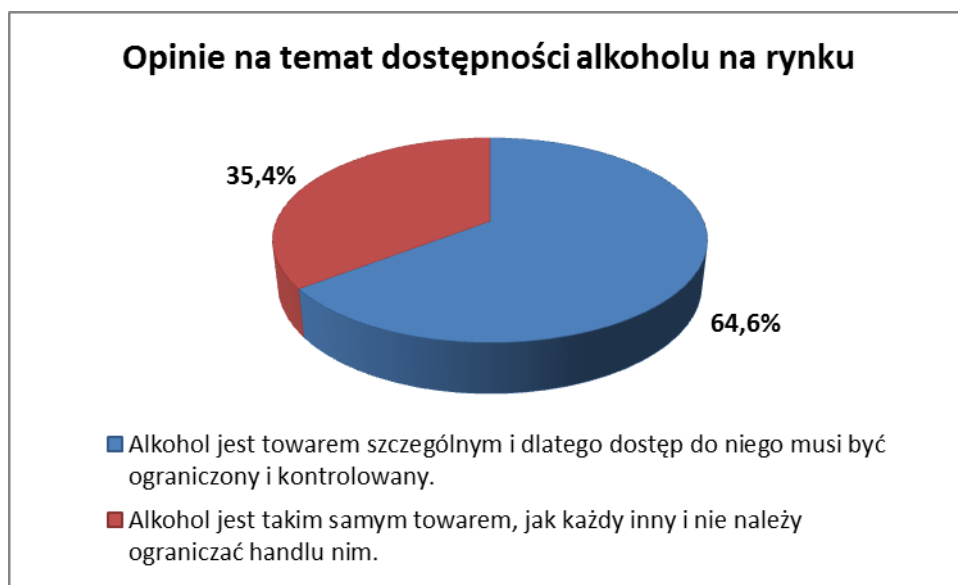
W gminie Terespol problem alkoholizmu pojawia się na trzecim miejscu ważnych problemów społecznych. Zjawisko to jest jednak dość powszechne w całej Polsce.

„Przyjęło się sądzić, że Polacy piją alkohol często, w dużych ilościach. Należałoby więc wnioskować, że istnieje społeczne przyzwolenie, norma, która nie potępia częstego spożywania alkoholu, lecz przeciwnie – czyni je społecznie akceptowalnym wzorem postępowania. Jednak nie potwierdza tego rozkład deklaracji, jaki uzyskaliśmy w trakcie badania. Ponad połowa Polaków (53%) twierdzi, że pije alkohol, ale tylko od czasu do czasu i mając ku temu dobrą okazję. Można to nazwać umiarkowanym stylem picia. Niewielkie grupy badanych deklarują częste (4%) i dosyć częste (7%) wykorzystywanie różnych okazji do napicia się alkoholu. Co szósty respondent (16%) przyznaje, że unika okazji do tego, żeby pić alkohol, a prawie co piąty (19%) deklaruje abstynencję. Warto zauważyć, że pewien normatywny styl picia nie zmienił się od dziesięciu lat, gdyż w badaniu z 1997 roku respondenci odpowiadali bardzo podobnie.”¹

W naszych badaniach interesowało nas kilka zagadnień: jaka jest wiedza i stosunek do alkoholu, czy w środowisku lokalnym występują zagrożenia (bójki, wandalizm) związane z nadmiernym spożywaniem alkoholu, czy respondenci widzą jakieś zmiany związane z alkoholem na przestrzeni ostatnich 10 lat oraz czy posiadają wiedzę o działaniach władz związanych z tym zagadnieniem.

¹ CBOS „Postawy wobec wybranych substancji psychoaktywnych”, 2007r.

Zapytaliśmy o postawę względem dostępności alkoholu. Prosimy badanych o określenie, czy uważają, że alkohol jest towarem szczególnym, w związku, z czym dostęp do niego powinien być ograniczony i kontrolowany, czy też alkohol jest towarem, jak każdy inny i zasady sprzedaży nie powinny być wyjątkowe.

Występuje nieznaczna rozbieżność, co do odpowiedzi w tym pytaniu w zależności od płci. 66,1% badanych kobiet jest za ograniczeniem sprzedaży alkoholu w stosunku do 62,7% badanych mężczyzn. Większość badanych osób wskazuje na specyfikę tego towaru i postuluje za ograniczeniami.

W badaniu interesowało nas również, czy respondenci zauważyli zmiany w obyczajowości spożywania alkoholu w swoim środowisku. Ponad połowa badanych stwierdziła, że zdecydowanie spożycie wzrosło, ponad jedna trzecia badanych nie zauważa zmian na przestrzeni ostatnich 10 lat, a 7% badanych uważa, że zmalało. Występują różnice w odpowiedziach w zależności od płci – 62,9% badanych kobiet i 53,8% badanych mężczyzn zauważa wzrost spożycia alkoholu, 32,3% badanych kobiet oraz 36,5% badanych mężczyzn nie zauważa zmian; 4,8% badanych kobiet oraz 9,6% badanych mężczyzn zauważa spadek spożywania alkoholu.

Zbadaliśmy wiedzę respondentów na temat prowadzonych lokalnie działań, które mają na celu przeciwdziałanie i zapobieganie uzależnieniu od alkoholu i narkotyków. Zaledwie co dziesiąty badany mieszkaniec gminy Terespol deklaruje, że posiada wiedzę na temat prowadzonych lokalnie działań, których celem jest przeciwdziałanie i zapobieganie uzależnieniom od alkoholu oraz narkotyków. Taką wiedzę posiada 11,3% badanych kobiet oraz 16% badanych mężczyzn. Wśród działań prowadzonych w gminie, respondenci wymieniają profilaktykę prowadzoną w szkole, działalność Gminnej Komisji Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz grupę anonimowych alkoholików.

Kolejne pytanie dotyczyło częstotliwości spożywania alkoholu – 62,9% badanych kobiet oraz 36,5% badanych mężczyzn w gminie Terespol pije alkohol okazjonalnie (od czasu do czasu), 25,8% badanych kobiet oraz 13,5% badanych mężczyzn nie pije alkoholu w ogóle. Ponadto 6,5% badanych kobiet oraz 7,7% badanych mężczyzn pije alkohol średnio raz w miesiącu, 4,8% badanych kobiet oraz 28,8% badanych mężczyzn – kilka razy w miesiącu, 7,7% badanych mężczyzn spożywa napoje alkoholowe więcej niż raz w tygodniu, 5,8% badanych mężczyzn spożywa alkohol prawie codziennie. Poniższy wykres przedstawia zbiorcze wyniki.

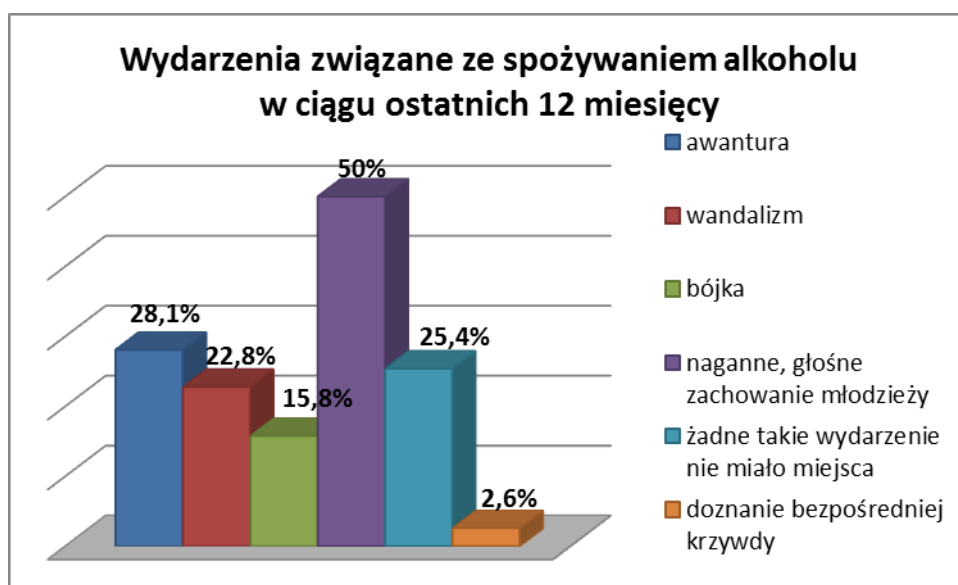
Największym zainteresowaniem wśród badanych mieszkańców cieszy się piwo. 72,7% badanych deklaruje, że spożyło piwo przynajmniej raz w ciągu ostatnich 12 miesięcy, a 29,8% badanych spożywało je 10 lub więcej razy. Nieco mniejszą popularnością wśród badanych mieszkańców cieszy się wino oraz napoje wysokoprocentowe. 58,7% badanych spożyło napoje wysokoprocentowe przynajmniej raz w ciągu ostatnich 12 miesięcy, zaś 15,8% badanych spożywało je 10 lub więcej razy, natomiast 63,2% badanych deklaruje, że spożyło przynajmniej raz wino w ciągu ostatnich 12 miesięcy, zaś 7% badanych spożywało je 10 lub więcej razy. Poniższa tabela zawiera rozkład odpowiedzi na pytanie o częstotliwość spożywania konkretnych napojów alkoholowych w ciągu ostatnich 12 miesięcy od badania.

Tab. 8. Rodzaje alkoholu spożywanego przez dorosłych mieszkańców gminy Terespol w ciągu ostatnich 12 miesięcy od badania.

	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni
PIWO			
Nigdy	27,3%	33,8%	19,2%
1-2 razy	14,9%	21%	7,7%
3-5 razy	15,8%	21%	9,6%
6-9 razy	12,2%	14,5%	9,6%
10-19 razy	9,6%	6,5%	13,5%
20-39 razy	3,5%	1,6%	5,8%
40 i więcej razy	16,7%	1,6%	34,6%
WINO			
Nigdy	36,8%	38,6%	34,6%
1-2 razy	24,6%	33,9%	13,5%
3-5 razy	20,2%	21%	19,2%
6-9 razy	11,4%	6,5%	17,3%
10-19 razy	6,1%	-	13,5%
20-39 razy	-	-	-
40 i więcej razy	0,9%	-	1,9%
NAPOJE WYSOKOPROCENTOWE (DRINKI, WÓDKA, WHISKY)			
Nigdy	41,3%	53,3%	27%
1-2 razy	18,4%	17,7%	19,2%
3-5 razy	14%	16,1%	11,5%
6-9 razy	10,5%	8,1%	13,5%
10-19 razy	10,5%	3,2%	19,2%
20-39 razy	4,4%	1,6%	7,7%
40 i więcej razy	0,9%	-	1,9%

Jeśli chodzi o preferencje płci, kobiety sięgają najczęściej po piwo oraz wino – 66,2% respondentek spożyło piwo przynajmniej raz w ciągu ostatnich 12 miesięcy, 61,4% respondentek spożyło wino przynajmniej raz w ciągu ostatnich 12 miesięcy. Napoje wysokoprocentowe cieszą się mniejszym zainteresowaniem respondentek. 46,7% respondentek deklaruje spożycie wina przynajmniej raz w ciągu ostatnich 12 miesięcy. Mężczyźni najbardziej preferują piwo – 80,8% badanych deklaruje picie piwa przynajmniej raz w ciągu ostatnich 12 miesięcy. Wino i napoje wysokoprocentowe cieszą się nieco mniejszym zainteresowaniem wśród badanych mężczyzn. 65,4% mężczyzn spożyło wino przynajmniej raz w ciągu ostatnich 12 miesięcy, zaś 73% respondentów deklaruje spożycie napojów wysokoprocentowych przynajmniej raz w ciągu ostatnich 12 miesięcy.

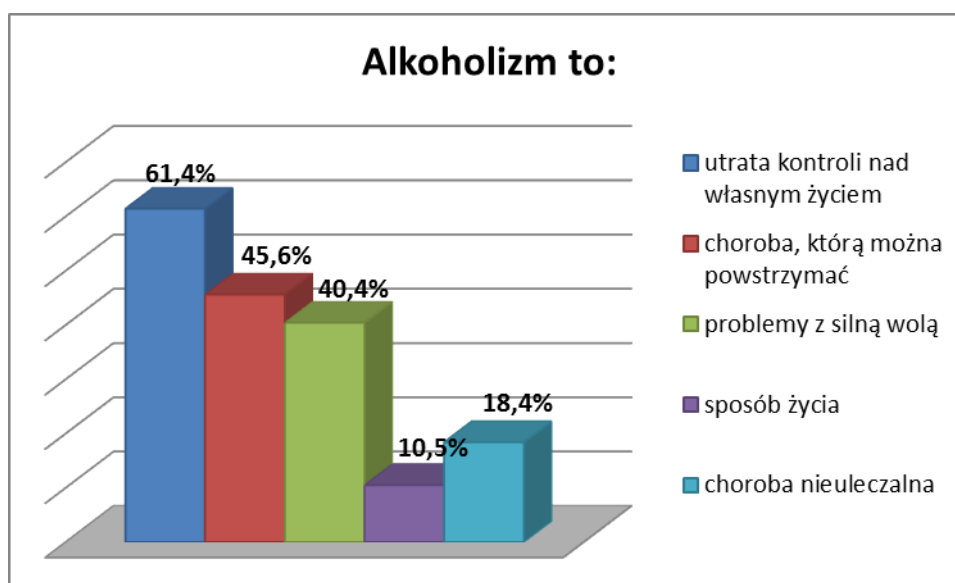
Zjawisko nadmiernego spożywania alkoholu może być powiązane z agresywnym zachowaniem i pojawiać się w życiu publicznym w postaci bójek, awantur, pobic czy wulgaryzmów. Zapytaliśmy respondentów, czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy od badania doświadczyli lub byli świadkami któregoś z tych nieprzyjemnych przeżyć. Jedna czwarta badanych nie była świadkiem ani uczestnikiem takich wydarzeń, natomiast połowa respondentów doświadczyła lub była świadkiem głośnego i nagannego zachowania młodzieży, kolejno 28,1% osób doświadczyło lub było świadkiem awantury, 22,8% osób - wandalizmu, 15,8% osób bójki i 2,6% osób - bezpośredniej krzywdy w postaci kradzieży, pobicia czy wulgaryzmów.

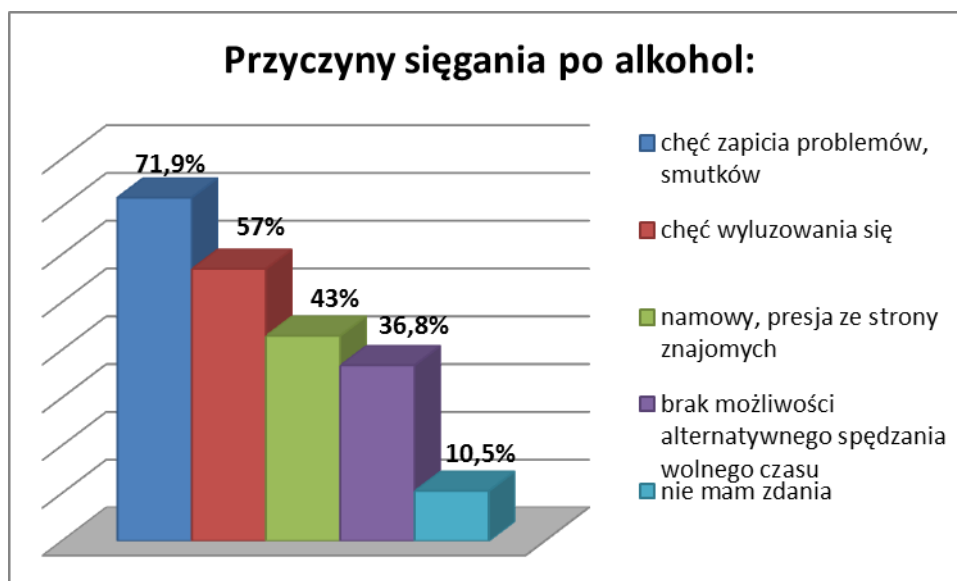
Jak widać, najczęściej nieprzyjemnych doświadczeń respondenci mieli z awanturującymi się osobami oraz młodzieżą zachowującą się niestosownie pod wpływem alkoholu. Problemem jest nie tylko spożywanie alkoholu przez młodzież, ale również naganne zachowanie młodych ludzi. Życie publiczne w gminie Terespol jest naznaczone przez dużą liczbę wydarzeń prowokowanych przez osoby, które nadużyły alkoholu.

Kolejnym ważnym zagadnieniem poruszonym przez nas w badaniu był problem nadużywania alkoholu. Poprosiliśmy badanych o zdefiniowanie alkoholizmu. Istniała możliwość zaznaczenia kilku odpowiedzi przez jednego badanego. Najwięcej badanych wskazuje na utratę kontroli nad własnym życiem (61,4%), chorobę, którą można powstrzymać (45,6%) oraz problemy z silną wolą (40,4%). **Takie podejście wskazuje na**

dużą świadomość i znajomość tematu oraz jest wyrazem empatii i zrozumienia problemu. Prawie jedna piąta badanych mówi o alkoholizmie jako o chorobie nieuleczalnej, a alkoholika utożsamia z osobą, która pije i będzie piła, 10,5% badanych sądzi, że jest to sposób życia. Należałoby zwrócić szczególną uwagę na edukację w tym zakresie. Alkoholizm z medycznego punktu widzenia jest chorobą, z którą należy walczyć poprzez specjalistyczną pomoc oraz wsparcie najbliższych. Ta wiedza powinna być dana każdemu, gdyż w każdej rodzinie może pojawić się ten problem.

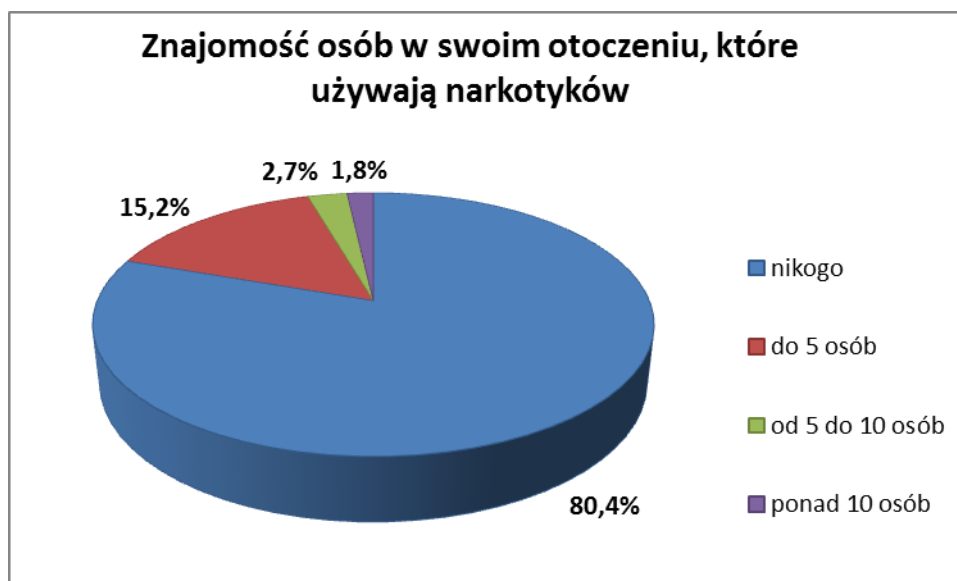

Pytając o motywy sięgania po alkohol, ujawnił się przede wszystkim jego społeczny oraz psychologiczny wymiar. Badani mieszkańcy mogli zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź. W odpowiedziach respondentów dominowały dwa powody: chęć „zapicia” problemów i smutków (71,9%) oraz chęć wyluzowania się (57%). Kolejnym powodem były namowy, presja ze strony znajomych (43%) oraz brak możliwości alternatywnego spędzania wolnego czasu (36,8%), zaś 10,5% respondentów nie miało zdania na ten temat.

Narkotyki w środowisku lokalnym

Problem narkotyków nie jest poważny w gminie Terespol. Liczba badanych mieszkańców, która próbowała narkotyków jest niższa od wyników analiz ogólnopolskich. Zapytaliśmy respondentów, ile znają osób w swoim otoczeniu, które używają narkotyków. 83,9% badanych kobiet deklaruje, że w ogóle nie zna nikogo, kolejno 14,5% badanych kobiet deklaruje, że zna do 5 osób, 1,6% badanych kobiet – od 5 do 10 osób. Jeśli chodzi o badanych mężczyzn – 76% z nich przyznaje, że nie zna nikogo, 16% badanych mężczyzn deklaruje, że zna do 5 osób, 4% badanych mężczyzn przyznaje, że zna od 5 do 10 takich osób, a 4% badanych mężczyzn – więcej niż 10 osób. Wspólne podliczenie odpowiedzi kobiet i mężczyzn przedstawia poniższy wykres.

Większość badanych przyznaje, że nie zna nikogo, a 15,2% znających do 5 osób, 2,7% znających od 5 do 10 osób i 1,8% badanych znających więcej niż 10 osób to umiarkowanie niepokojący wynik. W badaniu tym interesowało nas również, czy respondenci wiedzą, gdzie i u kogo można kupić narkotyki. Zdecydowana większość badanych mieszkańców gminy Terespol nie posiada takiej wiedzy (95,5%). Należy podkreślić, że zaledwie 3,2% badanych kobiet oraz 6% badanych mężczyzn wie, gdzie może kupić narkotyki i nie jest to niepokojący wynik.

Wśród mieszkańców nie wystąpiło zróżnicowanie na płeć pod względem używania narkotyków, o czym świadczą wyniki podsumowujące następne pytanie: „Czy kiedykolwiek zażyłeś narkotyku?”. Do zażycia narkotyku przyznało się 1,6% badanych kobiet oraz 2% badanych mężczyzn. Trzeba wyraźnie podkreślić, że przyznanie się do używania narkotyków (lub nawet jednorazowej próby) jest w istocie przyznaniem się do czynu karalnego w Polsce. Ponadto używanie narkotyków nie jest czymś powszechnie akceptowanym, dlatego można by spodziewać się raczej niewielkiego odsetka odpowiedzi twierdzących.

W tym miejscu warto odwołać się do sondażu Centrum Badania Opinii Publicznej „Postawy wobec narkotyków” z 2011 roku. Spytano respondentów, czy kiedykolwiek próbowali narkotyków. Wyższy odsetek badanych odpowiedział „tak” – 7% (w stosunku do 1,8% naszych respondentów). Aż 93% populacji w 2011 roku. nie próbowało narkotyków.

Warto również zwrócić uwagę, że narkotyki używali głównie mężczyźni (10%) i tylko 4% kobiet.

Zapytaliśmy również o przebywanie w pracy pod wpływem alkoholu lub narkotyków. Zaledwie 1,8% badanych mieszkańców (0% respondentek i 4% respondentów) odpowiedziało twierdząco na to pytanie.

Przemoc

„Ogółem 23% dorosłych Polaków deklaruje, że padło ofiarą przemocy. Co dziesiąty (10%) doświadczył agresji na ulicy, ale nie w pobliżu domu, natomiast co czternasty (7%) – w najbliższej okolicy miejsca zamieszkania. W domu z aktami przemocy spotkało się 6% dorosłych. Co dwudziesty (5%) padł ofiarą przemocy w lokalu gastronomicznym – restauracji, kawiarni, na dyskotecę. Mniej liczne grupy doświadczyły agresji w pracy bądź w szkole, w środkach komunikacji lub w jakimś innym miejscu (po 3%). Mężczyźni znacznie częściej niż kobiety przyznają, że zdarzyło im się paść ofiarą agresji (odpowiednio: 28% i 18%).”

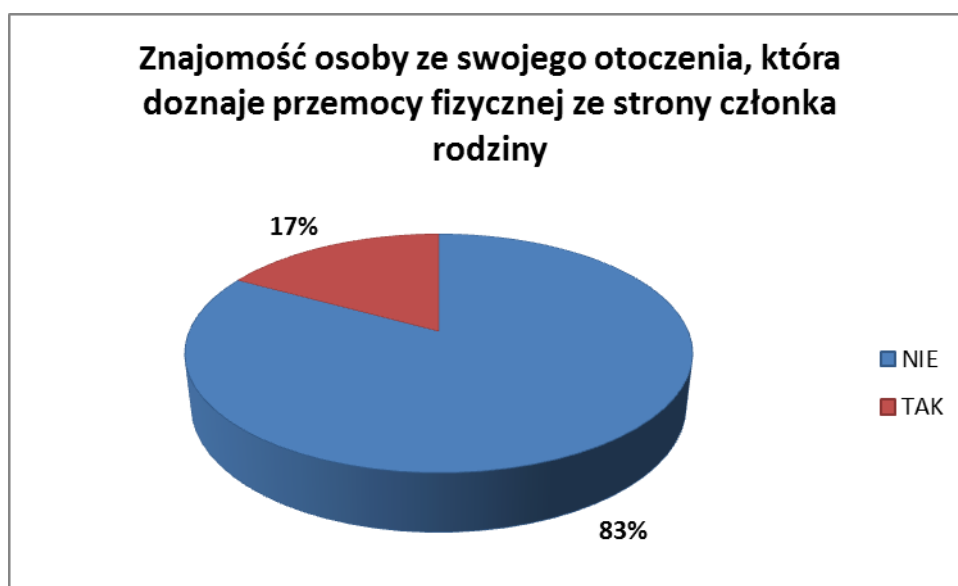
„Większość dorosłych (68%) przyznaje, że w ich domach zdarzają się różnego rodzaju konflikty, sprzeczki lub awantury”.²

Zbadanie zjawiska przemocy jest dość trudne. Często bowiem ofiary agresji nie przyznają się do tego, co może być spowodowane, między innymi, racjonalizacją, usprawiedliwianiem sprawców, obwinianiem siebie. Przemoc, zarówno ta fizyczna, jak i psychiczna, jest zjawiskiem dość powszechnym w polskiej społeczności, o czym świadczą

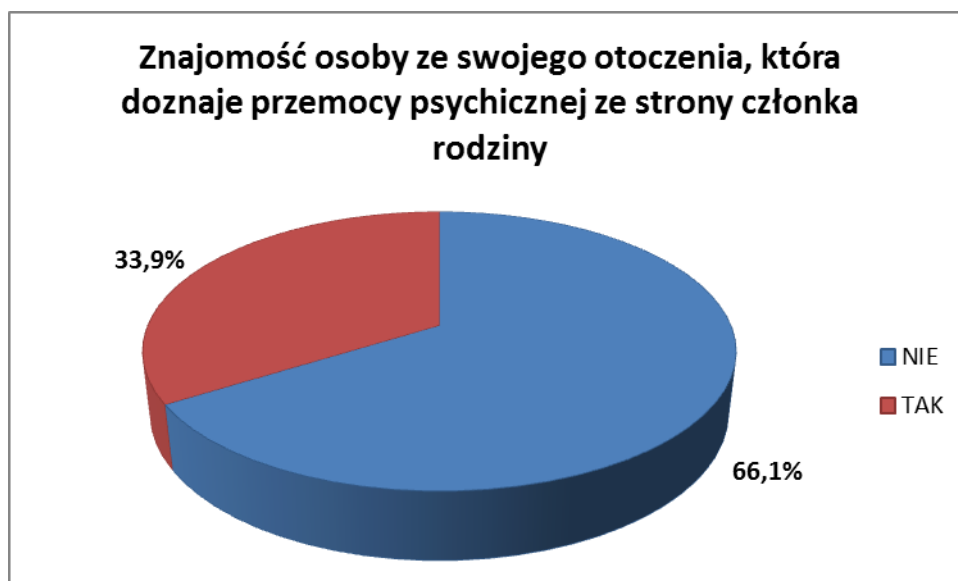
² CBOS „Przemoc i konflikty w domu”, 2009r.

wyniki CBOS cytowane wyżej. W naszym badaniu interesowało nas przede wszystkim zbadanie zjawiska przemocy w rodzinie i stosowanie jej w stosunku do dzieci, oraz skala zjawiska w gminie Terespol.

Na początek zapytaliśmy respondentów, czy znają osoby, które doświadczają **przemocy fizycznej ze strony najbliższych**. Przeważają zdecydowanie osoby, które nie znają takich osób (83%) w porównaniu do osób, które znają osoby doświadczające przemocy (17%). Rodziny, w których występuje przemoc zna 21% badanych kobiet oraz 12% badanych mężczyzn.

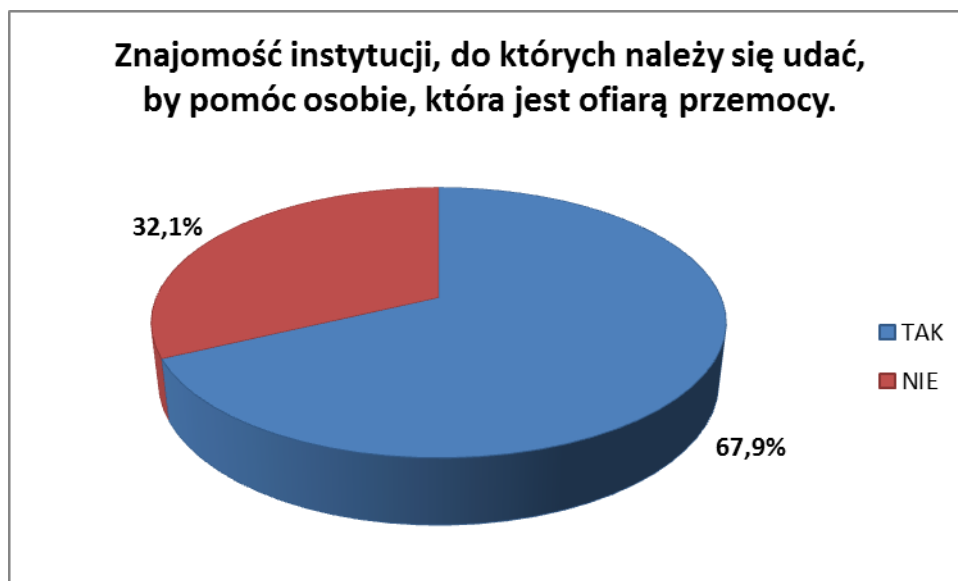

Interesowało nas również, czy respondenci znają osoby, które doświadczają **przemocy psychicznej ze strony najbliższych**. Przeważają badani, którzy nie znają takich osób (66,1%) w porównaniu do respondentów, którzy znają osoby doświadczające przemocy (33,9%). Wystąpiły różnice między płciami – 41,9% badanych kobiet oraz 24% badanych mężczyzn zna takie rodziny.

Skala zjawiska przemocy zdaje się być stosunkowo poważna, jeśli weźmie się pod uwagę, że istnieją osoby, które doświadczają przemocy, natomiast nikt o tym nie wie. Przemoc w rodzinie jest poważnym problemem społecznym, jak widać obecnym również w gminie Terespol.

W związku z powyższym zbadaliśmy, czy respondenci wiedzą, gdzie należy się zgłosić, do kogo udać, jeśli mają wiadomość o osobie, która jest ofiarą przemocy. Ponad dwie trzecie badanych posiada taką wiedzę, pozostałych należałoby poddać edukacji w tej kwestii. 66% badanych mężczyzn oraz 69,4% badanych kobiet przyznało, że posiadają wiedzę na ten temat.

Rysuje się obraz społeczności dobrze poinformowanej. Warto ponadto dodać, iż do sprawnego funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego nie wystarczy sama wiedza, lecz również działanie. Deklaracja o znajomości osób i instytucji nie jest równoznaczna z podjęciem działania na rzecz ofiary przemocy.

Interesowała nas również postawa badanych względem przemocy. Zapytaliśmy, czy istnieją jakieś specjalne okoliczności, warunki, które mogłyby usprawiedliwiać stosowanie przemocy.

Zdecydowana większość badanych zaprzeczyła temu stwierdzeniu (85,7%), zaś 10,7% badanych nie miało zdania. Zaledwie 3,6% badanych uznało możliwość zaistnienia takich warunków. Wystąpiły różnice między badanymi kobietami i mężczyznami. Jedynie badani mężczyźni (8%) zgadzali się z tym stwierdzeniem. Większość badanych odrzuciła koncepcje usprawiedliwiania stosowania przemocy specjalnymi, nietypowymi okolicznościami, co jest pozytywną informacją.

Następnie zbadaliśmy postawę mieszkańców co do stosowania kar fizycznych i przemocy względem dzieci. Stosowanie kar fizycznych względem dzieci jest tematem dość kontrowersyjnym. Dnia 1 sierpnia 2010 roku weszła w życie nowelizacja ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, która przewiduje całkowity zakaz stosowania kar

cielesnych wobec dzieci.³ Badając postawy mieszkańców gminy Terespol względem tego tematu, poprosiliśmy ich o zaopiniowanie stwierdzenia, jako zgodnego lub niezgodnego z ich przeświadczeniem.

„Stosowanie kar fizycznych w stosunku do dzieci jest dobrą metodą wychowawczą.”

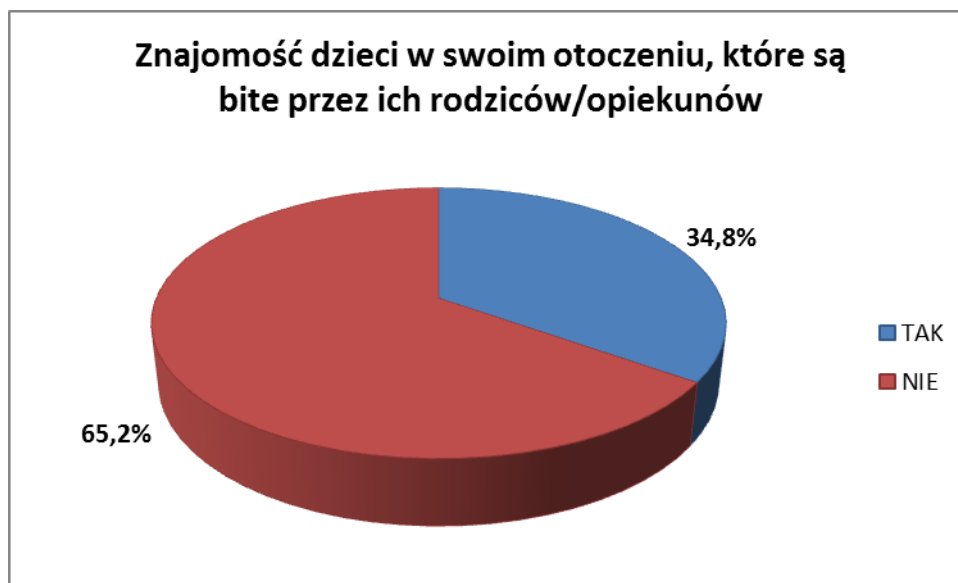
Tak – 10,8%

Nie – 89,2%

	Kobiety	Mężczyźni
Tak	6,5%	16,3%
Nie	93,5%	83,7%

W tym pytaniu wystąpiło zróżnicowanie odpowiedzi badanych ze względu na płeć. Badani mężczyźni częściej niż badane kobiety odpowiadali twierdząco na to pytanie. Stosunkowo niewielu badanych mieszkańców zgadza się z opinią, że bywają sytuacje, kiedy dziecku trzeba, na przykład, dać klapsa.

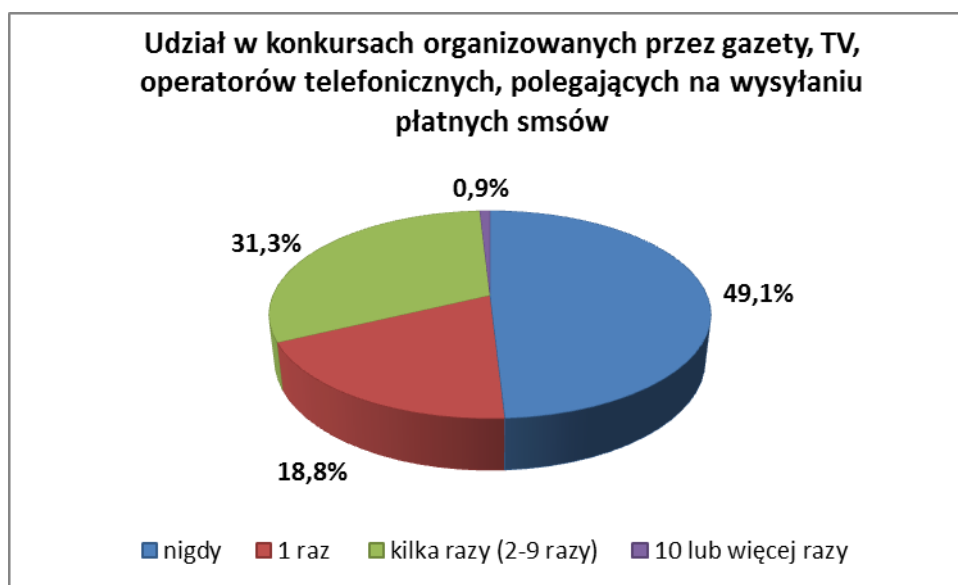
Zapytaliśmy również, czy respondenci znają przypadki bicia dzieci. Prawie dwie trzecie odpowiedziało, że nie zna, jednak ponad jedna trzecia pozostałych to dużo jak na takie wykroczenie, jakim jest uderzenie małoletniego. 30,6% badanych kobiet oraz 40% badanych mężczyzn odpowiedziało twierdząco na to pytanie.

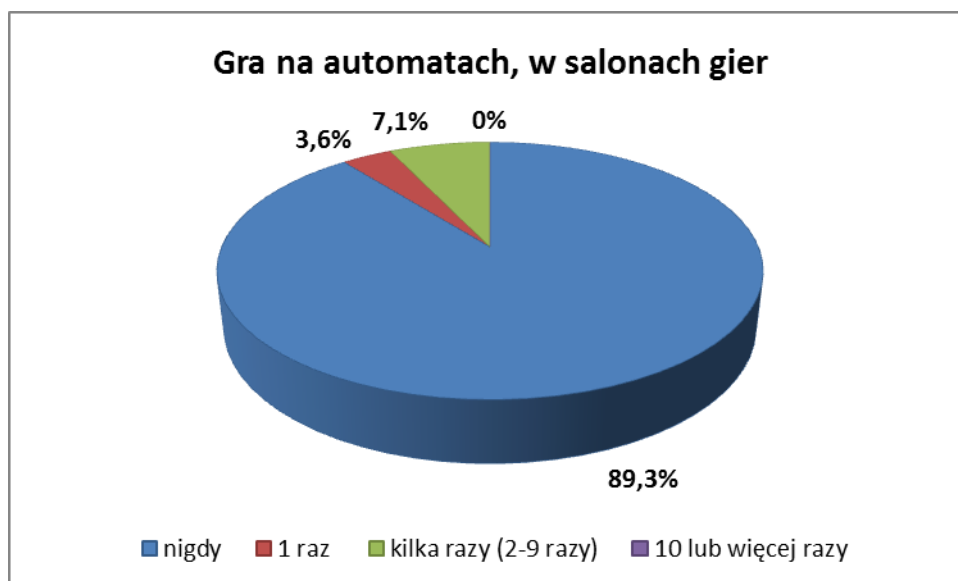
³ Dz. U. Nr 125, poz. 842

Dorośli mieszkańcy a gry hazardowe

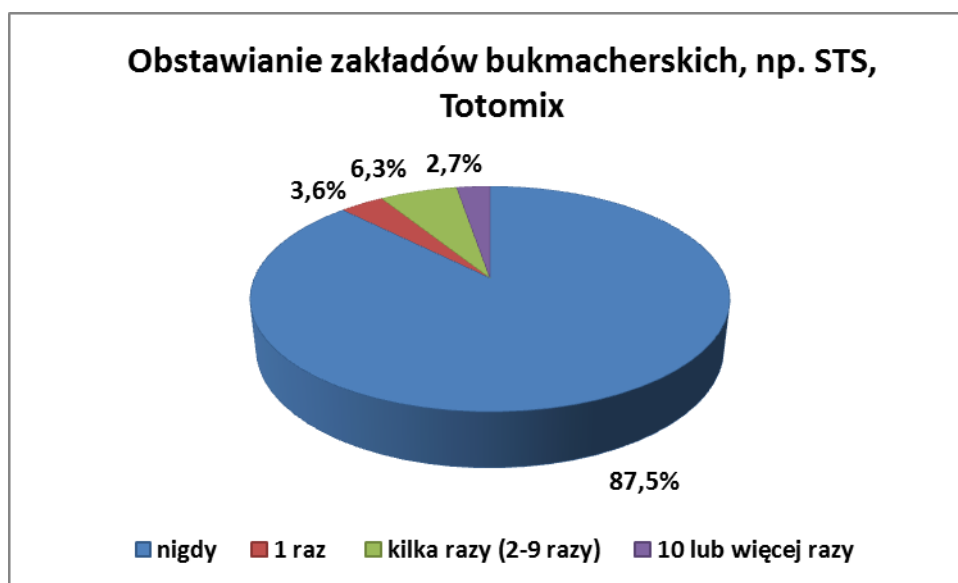
Uczestnictwo w grach na pieniądze wciąga, kusi możliwością szybkiej, wysokiej wygranej, z czasem jednak może doprowadzić do uzależnienia od hazardu. Szeroka oferta różnego rodzaju form gier hazardowych oraz ich dostępność sprawiają, że problem dotyczy zarówno dorosłych, jak również dzieci i młodzieży. W badaniu skoncentrowaliśmy się na czterech formach gier hazardowych, pytając mieszkańców gminy Terespol o ich osobiste doświadczenia.

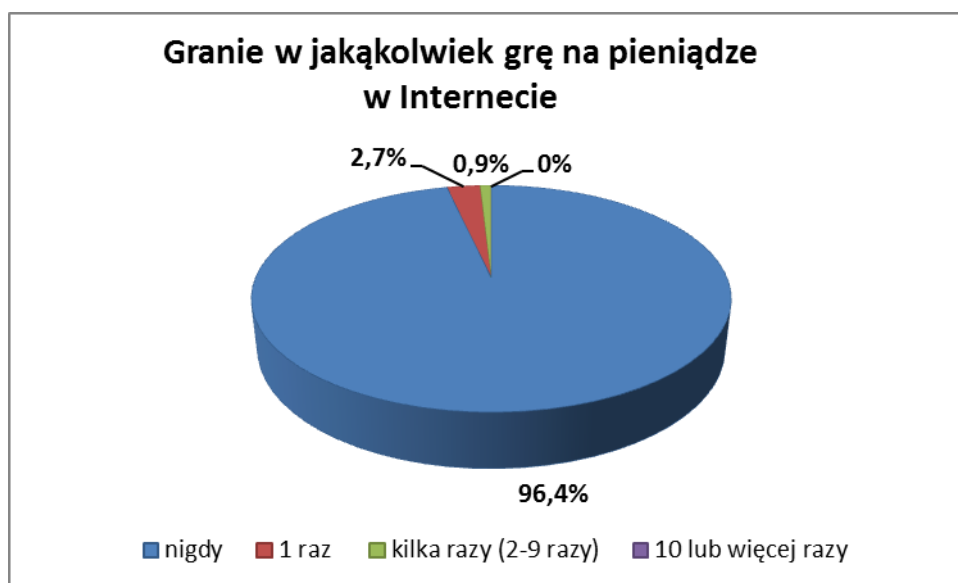
Połowa badanych mieszkańców gminy Terespol nie brała udziału w konkursach organizowanych przez gazety, telewizję, operatorów telefonicznych, polegających na wysyłaniu płatnych smsów, 18,8% badanych wzięło udział w takim konkursie raz, 31,3% badanych – kilka razy, zaś 0,9% badanych – 10 lub więcej razy. 46,8% badanych kobiet i 56% badanych mężczyzn brało udział w tego typu konkursach. W badaniu CBOS w 2011 roku na temat hazardu, 18% Polaków deklarowało uczestnictwo w konkursach czy grach tego typu w ciągu ostatnich 12 miesięcy od badania. W naszym badaniu pytaliśmy o doświadczenia w ciągu całego życia, dlatego też uzyskane przez nas wyniki mogą być wyższe od wyników badań ogólnopolskich.

Większość badanych nie grała nigdy na automatach, 3,6% badanych zrobiło to raz, zaś 7,1% badanych - kilka razy. Tego typu doświadczenia miało znacznie więcej badanych mężczyzn (22%) niż badanych kobiet (1,6%).

Podobnie, jak w przypadku pytania o grę na automatach, większość badanych mieszkańców gminy Terespol nie obstawiała nigdy żadnych zakładów bukmacherskich, 3,6% badanych zrobiło to raz, 6,3% badanych - kilka razy, zaś 2,7% badanych – 10 lub więcej razy. Wystąpiło znaczne zróżnicowanie odpowiedzi ze względu na płeć badanych. 3,2% badanych kobiet oraz 24% badanych mężczyzn miało tego typu doświadczenia.

Niewielki odsetek badanych mieszkańców gminy Terespol deklaruje, że brał udział w grze na pieniądze w Internecie. Zaledwie 2,7% badanych zagrało w Internecie za pieniądze raz, a 0,9% badanych – kilka razy. Zaledwie 1,6% badanych kobiet oraz 6% badanych mężczyzn miało tego typu doświadczenie. Badanie CBOS z 2011 roku pokazuje, że zaledwie 1% Polaków grało w jakąkolwiek grę na pieniądze w Internecie w ciągu ostatnich 12 miesięcy przed badaniem. W naszym badaniu pytaliśmy o doświadczenia w ciągu całego życia, dlatego też uzyskane przez nas wyniki mogą być wyższe od wyników badań ogólnopolskich.

Rozdział III - Problemy społeczne w środowisku dzieci i młodzieży

Grupa badawcza

W przeprowadzonym badaniu wzięło udział 260 uczniów. W szkołach podstawowych przebadano 49 uczniów (24 dziewczynki i 25 chłopców), w szkołach gimnazjalnych 125 uczniów (65 dziewczynki i 60 chłopców), a w szkołach ponadgimnazjalnych 86 uczniów (36 dziewczynki i 50 chłopców). Średnia wieku w szkołach podstawowych wyniosła 11,5 lat, w gimnazjach – 14 lat, zaś w szkołach ponadgimnazjalnych – 16,7 lat. Ankieta składała się z 60 pytań zamkniętych. Uczniowie szkół podstawowych wypełniali krótsze ankiety (50 pytań zamkniętych).

Cel badania

Podstawowym celem przeprowadzonej ankiety była analiza następujących problemów społecznych:

- używania przez młodych ludzi substancji psychoaktywnych, w tym picia alkoholu, palenia papierosów oraz używania narkotyków i dopalaczy,
- problemów przemocy i agresji w środowisku szkolnym oraz domowym,
- hazardu i innych ryzykownych zachowań,
- używania komputera i zagrożenia cyberprzemocą.

Dzieci i młodzież a substancje psychoaktywne

Badanie miało na celu, między innymi, analizę stopnia używania substancji psychoaktywnych przez dzieci i młodzież. Analiza dotyczyła rozpowszechnienia palenia papierosów, picia alkoholu oraz używania narkotyków, a także okoliczności towarzyszących tym zachowaniom i postaw wobec substancji psychoaktywnych. Ankieta została skonstruowana w taki sposób, by możliwe było porównanie wyników tego badania z wynikami badania ogólnopolskiego, zrealizowanego w ramach międzynarodowego projektu „European School Survey Project on Alcohol and Drugs” (ESPAD). W raporcie diagnozy uzyskane wyniki odnoszone są do wyników badania ESPAD zrealizowanego na

reprezentatywnej próbie uczniów klas trzecich szkół gimnazjalnych (wiek: 15-16 lat) oraz klas drugich szkół ponadgimnazjalnych (wiek: 17-18) w 2011 roku (J. Sierosławski, Używanie alkoholu i narkotyków przez młodzież szkolną. Raport z ogólnopolskich badań ankietowych zrealizowanych w 2011 roku. Warszawa: Instytut Psychiatrii i Neurologii). W naszym badaniu, oprócz uczniów szkół gimnazjalnych oraz ponadgimnazjalnych, uwzględniliśmy również uczniów klas szóstych szkół podstawowych. Poniższa tabela ilustruje nasilenie spożywania alkoholu, palenia papierosów, używania narkotyków i dopalaczy w poszczególnych grupach wiekowych w gminie Terespol:

Tab. 10. Nasilenie określonych problemów społecznych w poszczególnych grupach wiekowych.

Problem społeczny	Szkoły Podstawowe		Gimnazjum		Szkoły Ponadgimnazjalne	
	N	%	N	%	N	%
Picie alkoholu	5	10,2	65	52	72	83,7
Palenie papierosów	5	10,2	56	44,8	61	70,9
Używanie narkotyków	1	2	5	4	27	31,4
Używanie dopalaczy	0	0	5	4	19	22,1

N – ilość osób, które przyznają się do używania środków psychoaktywnych oraz papierosów

Z otrzymanych rezultatów wynika, że wraz z wiekiem rośnie odsetek osób sięgających po wybrane rodzaje substancji psychoaktywnych. Do wypicia alkoholu przynajmniej raz w życiu przyznaje się 10,2% uczniów szkół podstawowych, 52% gimnazjalistów oraz 83,7% uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Alkohol jest środkiem psychoaktywnym najbardziej rozpowszechnionym wśród młodych ludzi w porównaniu z papierosami i narkotykami. Uzyskane wyniki są nieco niższe w przypadku gimnazjalistów oraz niższe w przypadku uczniów szkół ponadgimnazjalnych od wyników badań ESPAD z 2011 roku, w których chociaż raz w ciągu całego życia piło 87,3% uczniów szkół gimnazjalnych oraz 95,2% uczniów szkół ponadgimnazjalnych.

Rozpowszechnione w gminie Terespol jest również palenie papierosów – w grupie uczniów szkół gimnazjalnych wyniosło 44,8%, a w grupie uczniów szkół ponadgimnazjalnych – 70,9%. Wynik uzyskany w badaniu młodych mieszkańców jest porównywalny w przypadku gimnazjalistów oraz uczniów szkół ponadgimnazjalnych do

wyników badań ESPAD z 2011 roku, w których chociaż raz w życiu paliło 57,2% gimnazjalistów oraz 70,9% uczniów szkół ponadgimnazjalnych.

Wyniki badań wskazują na wysoki odsetek młodych osób sięgających po substancje odurzające. Najwyższy odsetek młodych osób, które używają narkotyków wystąpił w grupie uczniów szkół ponadgimnazjalnych i wyniósł on 31,4%. Badania prowadzone w Polsce co kilka lat wskazują na obniżanie się problemu narkotykowego wśród młodych ludzi, sondaż Krajowego Biura Do Spraw Przeciwdziałania Narkomanii z 2008 roku określił ilość młodych ludzi mających kontakty z narkotykami na poziomie 15%. W naszym 4% gimnazjalistów oraz 22,1% uczniów szkół ponadgimnazjalnych kiedykolwiek używało dopalaczy, zaś w badaniu ESPAD z 2011 roku odsetek uczniów, którzy kiedykolwiek używali dopalaczy wyniósł 10,5% w grupie gimnazjalistów oraz 15,8% w grupie uczniów szkół ponadgimnazjalnych. W następnej kolejności zostaną dokładnie przeanalizowane formy używania przez młodych ludzi substancji psychoaktywnych oraz okoliczności, w jakich mają one miejsce.

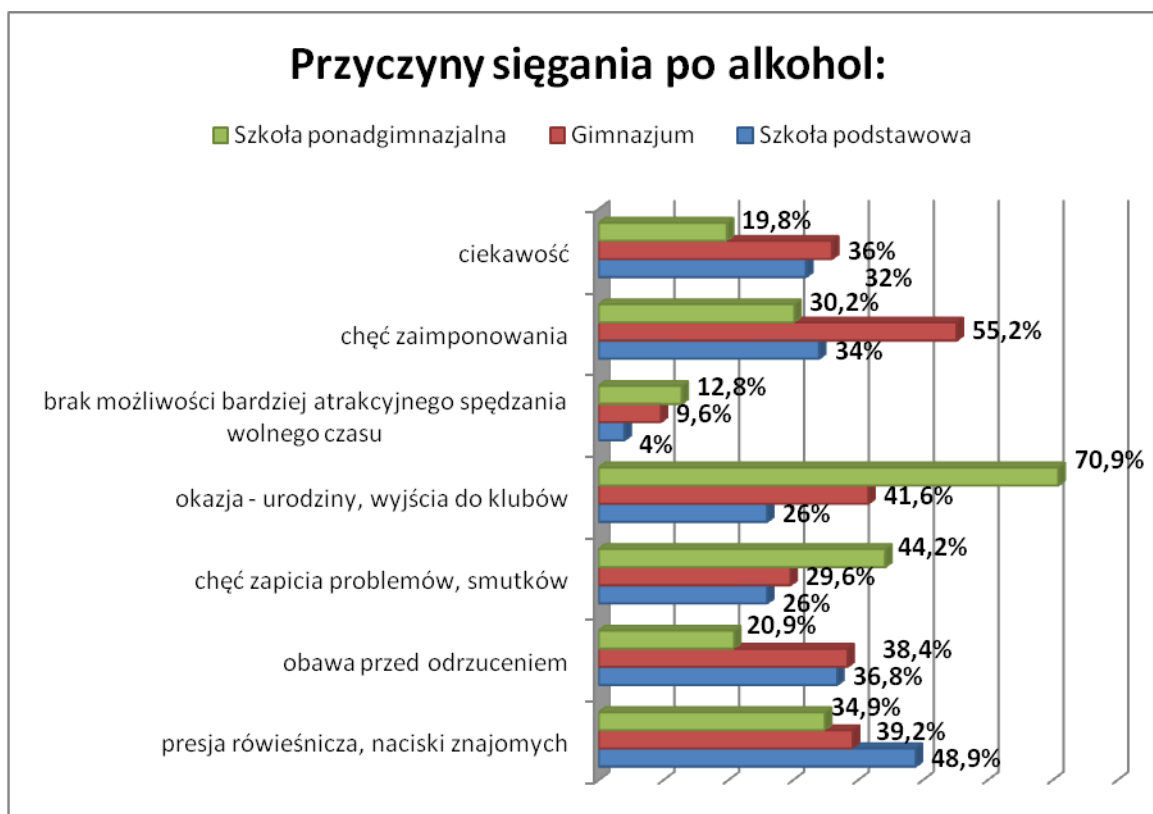
Spożywanie alkoholu wśród dzieci i młodzieży

Jak to już zostało zaznaczone, alkohol jest najbardziej rozpowszechnioną używką w środowisku młodych ludzi, co potwierdzają prowadzone sondaże. Średni wiek pierwszego kontaktu z alkoholem wynosił dla poszczególnych grup wiekowych: 9,8 lat – uczniowie szkół podstawowych, 12,3 lat – gimnazjaliści, 13,4 lat – uczniowie szkół ponadgimnazjalnych. Jeżeli chodzi o zróżnicowanie między płciami w kwestii spożywania alkoholu, w szkołach podstawowych do wypicia alkoholu przyznało się 4,2% badanych dziewczynek oraz 16% badanych chłopców. W gimnazjum alkohol wypilo 47,7% badanych chłopców oraz 56,7% badanych dziewczyn. W szkołach ponadgimnazjalnych alkohol piło kiedykolwiek w życiu 86,1% badanych dziewczyn oraz 82% badanych chłopców, co stanowi bardzo duży odsetek młodych ludzi mających kontakt z alkoholem. W badaniu ESPAD z 2011 roku kiedykolwiek w życiu piło alkohol 89% gimnazjalistów oraz 85,6% gimnazjalistek, a także 96,2% uczniów oraz 94,2% uczennic szkół ponadgimnazjalnych. Poniższa tabela przedstawia rozkład odpowiedzi uczniów na pytanie o spożywanie kiedykolwiek przez nich napojów alkoholowych.

Tab. 11. Spożywanie napojów alkoholowych przez młodych mieszkańców w gminie Terespol.

Czy spożywałeś kiedykolwiek alkohol?	Szkoła Podstawowa	Gimnazjum	Szkoła Ponadgimnazjalna
Tak	10,2%	52%	83,7%
Nie	89,8%	48%	16,3%

Przyczyny sięgania po alkohol mogą być różne, od społecznych i towarzyskich, po próbę radzenia sobie z trudnymi sytuacjami. Otrzymane rezultaty przedstawiono na wykresie. Każdy badany mógł zaznaczyć kilka odpowiedzi.

Jako najczęstszą przyczynę spożywania alkoholu uczniowie szkół podstawowych presję rówieśniczą, obawę przed odrzuceniem oraz chęć zaimponowania. Uczniowie ze starszych grup wiekowych wskazywali często na okazje towarzyskie jako powód sięgania po alkohol. Jest to zgodne z polską obyczajowością, według której spotkania rodzinne i towarzyskie powinny odbywać się przy napojach alkoholowych. Uczniowie szkół gimnazjalnych, oprócz okazji towarzyskich, wskazywali również często chęć zaimponowania, obawę przed odrzuceniem oraz ciekawość. Dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych przyczyną

sięgania po alkohol również często była chęć zapicia problemów i smutków oraz presja rówieśnicza. Wraz z wiekiem rośnie odsetek badanych, którzy spożywają alkohol z braku możliwości bardziej atrakcyjnego spędzania wolnego czasu oraz w celu „zapicia” problemów i smutków.

W pytaniu o dostępność alkoholu w środowisku dzieci i młodzieży w gminie Terespol zaobserwowano znaczne zróżnicowanie odpowiedzi wraz z wiekiem ankietowanych. Uzyskane rezultaty obrazuje poniższa tabela.

Tab. 12. Dostępność alkoholu w środowisku dzieci i młodzieży w gminie Terespol.

Czy uważasz, że w Twoim środowisku kupić alkohol jest?	Szkoła Podstawowa	Gimnazjum	Szkoła Ponadgimnazjalna
Bardzo trudno	26,5%	12,8%	7,1%
Raczej trudno	8,2%	13,6%	2,4%
Trudno, ale jak się zna odpowiednie osoby to można	8,2%	31,2%	31,8%
Raczej łatwo	2%	10,4%	20%
Bardzo łatwo	8,2%	17,6%	34,1%
Nie wiem	46,9%	14,4%	4,7%

Wyraźnie widać tendencję wzrostową w dostępności alkoholu w otoczeniu młodych ludzi. Wśród uczniów szkół podstawowych 10,2% ankietowanych uznało zakup alkoholu za czynność bardzo łatwą bądź raczej łatwą, natomiast podobnej odpowiedzi udzieliło już zdecydowanie więcej gimnazjalistów – 28% oraz uczniów szkół ponadgimnazjalnych – 54,1%. **Łatwy dostęp do alkoholu dla osób niepełnoletnich jest sprzeczny z ustawą o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi z 1982 r., wyraźnie zabraniającej sprzedaży alkoholu osobom poniżej 18 roku życia.**

Uzyskane wyniki są niższe od wyników badań ESPAD z 2011 roku, w których 49,3% gimnazjalistów oraz 73,1% uczniów szkół ponadgimnazjalnych deklaruje, że zakup piwa jest dla nich bardzo łatwy, 39,5% gimnazjalistów oraz 67,8% uczniów szkół ponadgimnazjalnych uznaje zakup wina za czynność bardzo łatwą, zaś 33,4% gimnazjalistów

oraz 67,5% uczniów szkół ponadgimnazjalnych wypowiada się w ten sposób o kupowaniu wódki.

Badani młodzi mieszkańcy gminy Terespol najczęściej swój pierwszy kontakt z alkoholem mieli podczas wakacji, w czasie wolnym oraz w domu. Szczegółowe zestawienie wyników znajduje się w tabeli.

Tab. 13. Okoliczności pierwszego spożycia alkoholu. Procent odnosi się do uczniów, którzy deklarowali wcześniej spożycie alkoholu.

W jakiej sytuacji po raz pierwszy miałeś kontakt z alkoholem?	Szkoła podstawowa	Gimnazjum	Szkoła ponadgimnazjalna
W szkole	-	-	2,9%
W czasie wolnym	-	21,5%	32,9%
Na dyskotecę/w pubie	-	13,8%	18,6%
Na wakacjach	25%	41,5%	31,4%
W domu	75%	20%	12,9%
W innej sytuacji	-	3,1%	1,4%

Picie alkoholu po raz pierwszy w czasie wakacji zadeklarowało 25% uczniów szkół podstawowych, 41,5% gimnazjalistów oraz 31,4% uczniów szkół ponadgimnazjalnych. 21,5% gimnazjalistów oraz 32,9% uczniów szkół ponadgimnazjalnych spożyła pierwszy raz w życiu alkohol w czasie wolnym. W grupie badanych młodych mieszkańców gminy swój pierwszy kontakt z alkoholem na dyskotecę miało 13,8% gimnazjalistów oraz 18,6% uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Uczniowie szkół podstawowych najczęściej deklarowali dom jako miejsce pierwszego kontaktu z alkoholem – 75% badanych. Badani młodzi mieszkańcy gminy Terespol wskazywali ponadto na zabawę sylwestrową lub urodziny.

Tab. 14. Rodzaje alkoholu spożywanego przez dzieci i młodzież oraz częstotliwość ich spożywania. Procenty dotyczą wszystkich uczniów, a nie tylko tych, którzy wcześniej deklarowali kontakt z alkoholem.

	Gimnazjum	Szkoła Ponadgimnazjalna
PIWO		
Nigdy	53,6%	24,5%
1-2 razy	18,4%	9,3%
3-5 razy	8%	4,7%
6-9 razy	5,6%	5,8%
10-19 razy	8%	8,1%
20-39 razy	0,8%	18,6%
40 i więcej razy	5,6%	29%
WINO		
Nigdy	71,2%	45,4%
1-2 razy	16%	26,7%
3-5 razy	6,4%	4,7%
6-9 razy	4%	9,3%
10-19 razy	0,8%	4,7%
20-39 razy	0,8%	2,3%
40 i więcej razy	0,8%	6,9%
NAPOJE WYSOKOPROCENTOWE		
Nigdy	64%	30,4%
1-2 razy	20%	16,3%
3-5 razy	4%	11,6%
6-9 razy	4%	6,9%
10-19 razy	4%	15,1%
20-39 razy	1,6%	6,9%
40 i więcej razy	2,4%	12,8%

Wyniki te można porównać do rezultatów badań Krajowego Biura do Spraw Przeciwdziałania Narkomanii z 2008 roku. Według tamtego sondażu do picia piwa w ciągu ostatniego miesiąca przyznawało się 75% uczniów szkół ponadgimnazjalnych, do picia wódki – 54%, do spożywania wina – 29% młodych ludzi. Spożycie piwa w gminie Terespol wynosi 46,4% w grupie gimnazjalistów, 75,5% w grupie uczniów szkół ponadgimnazjalnych, spożywanie wina – gimnazja – 28,8%, szkoły ponadgimnazjalne – 54,6%. Natomiast poziom picia napojów wysokoprocentowych wynosi 36% w gimnazjach, 69,6% w szkołach ponadgimnazjalnych. Porównując wyniki tego badania z wynikami badań KBPN z 2008 roku należy zachować ostrożność, gdyż w naszym badaniu, odmiennie do badania ogólnopolskiego, pytaliśmy o częstotliwość spożywania alkoholu, bez podania ram czasowych, dlatego też uzyskane wyniki w tym badaniu mogą być wyższe.

Prawie połowa gimnazjalistów (47,7%), którzy deklarowali wcześniej kontakt z alkoholem spożywali alkohol okazjonalnie (kilka razy w roku), 10,8% gimnazjalistów – kilka razy w miesiącu, 9,2% gimnazjalistów – średnio raz w miesiącu, 3,1% gimnazjalistów – więcej niż raz w tygodniu, a kolejnych 29,2% uczniów z tej grupy wiekowej spróbowało alkoholu tylko raz w życiu. 28,6% uczniów szkół ponadgimnazjalnych, którzy deklarowali wcześniej kontakt z alkoholem, spożywało napoje alkoholowe kilka razy w miesiącu, 12,9% uczniów – średnio raz w miesiącu, 18,6% uczniów – więcej niż raz w tygodniu, 31,4% uczniów – okazjonalnie (kilka razy w roku), 2,9% uczniów – prawie codziennie, a 5,7% uczniów spróbowało tylko raz.

We wszystkich grupach wiekowych spożywanie alkoholu było najczęściej wynikiem własnej inicjatywy. W ten sposób odpowiedziało 75% uczniów szkół podstawowych, 87,7% gimnazjalistów oraz 74,3% uczniów szkół ponadgimnazjalnych mających kontakt z alkoholem. Ponadto młode osoby były namawiane do spożycia alkoholu przez znajomych (25% uczniów szkół podstawowych, 12,3% gimnazjalistów oraz 25,7% uczniów szkół ponadgimnazjalnych, którzy mieli kontakt z alkoholem).

Kolejne pytanie dotyczyło upojenia alkoholowego. Picie w znacznych ilościach prowadzić może do uszczerbku zdrowia oraz nagannych zachowań, zaburzających porządek publiczny. Zapytaliśmy uczniów, czy zdarzyło się im kiedykolwiek upić (stracić kontrolę nad swoim zachowaniem). Żaden uczeń szkoły podstawowej nie odpowiedział twierdząco na to pytanie. Wśród gimnazjalistów, którzy deklarowali wcześniej spożycie alkoholu, 76,9% uczniów nie miało tego typu doświadczeń, 12,3% gimnazjalistów – upiło się tylko raz, a 10,8% gimnazjalistów upiło się 2-9 razy. Wśród uczniów szkół ponadgimnazjalnych, którzy deklarowali wcześniej spożycie alkoholu, 34,3% uczniów nie miało tego typu doświadczeń, 22,9% uczniów upiło się tylko raz, 34,3% uczniów – kilka razy, zaś 8,6% uczniów upiło się 10 lub więcej razy.

Podsumowując **12% gimnazjalistów oraz 36% uczniów szkół ponadgimnazjalnych przynajmniej raz w życiu upiło się, tracąc kontrolę nad własnym zachowaniem** (procenty dotyczą wszystkich badanych uczniów, a nie tylko tych, którzy deklarowali wcześniej kontakt z alkoholem.). W badaniu ESPAD z 2011 roku uwzględniono dwa poziomy nadmiernego spożycia napojów alkoholowych: przekroczenie progu nietrzeźwości oraz silne upicie się

(wypicie tyle, żeby zataczać się, bełkotać, nie pamiętać, co się działo). Do przekroczenia progu nietrzeźwości chociaż raz w życiu przyznało się 48,6% gimnazjalistów oraz 70,3% uczniów szkół ponadgimnazjalnych, zaś do silnego upicia się chociaż raz w życiu przyznało się 44,5% gimnazjalistów oraz 65,7% uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Wyniki uzyskane w naszym badaniu wskazują na niższy odsetek uczniów, którzy posiadali tego typu doświadczenia.

Rodzina odgrywa istotną rolę w wychowywaniu młodego pokolenia. Rodzice mogą mieć decydujący wpływ na podejmowanie doświadczeń z substancjami psychoaktywnymi przez ich dzieci, dlatego też ta kwestia została poruszona w badaniach. Uczniowie udzielali odpowiedzi na pytanie o reakcję rodziców w sytuacji, gdy wrócili do domu pod wpływem alkoholu.

Tab. 15. Reakcja rodziców na stan upojenia alkoholowego dzieci.

Jeśli wróciłeś do domu pod wpływem alkoholu, jaka była reakcja Twoich rodziców?	Gimnazjum	Szkoła Ponadgimnazjalna
Zdenerwowali się i nakrzyczeli na mnie	7,7%	12,9%
Ukarali mnie	1,5%	4,3%
Nie zorientowali się	23,1%	45,7%
Zauważyli, ale nie zareagowali	3,1%	2,9%
Taka sytuacja nie miała miejsca	64,6%	34,3%

64,6% uczniów szkół gimnazjalnych oraz 34,3% uczniów szkół ponadgimnazjalnych nie doświadczyła takiej sytuacji. W sytuacji, kiedy rodzice rozpoznają stan upojenia alkoholowego u dzieci, czasami reagują gniewem. **Niepokojący wydaje się jednak znaczny odsetek sytuacji, w których rodzice nie zorientowali się, że ich dzieci znajdują się pod wpływem alkoholu (23,1% gimnazjalistów i 45,7% uczniów szkół ponadgimnazjalnych).**

Palenie tytoniu

Analizę związaną z paleniem papierosów w gminie Terespol warto zacząć od wskazania średniego wieku dzieci i młodzieży, w którym sięgnęli po pierwszego papierosa. Wiek ten wynosi kolejno: dla szkół podstawowych – 8,6 lat, dla szkół gimnazjalnych – 12 lat, dla szkół ponadgimnazjalnych – 13,5 lat. Wysoki odsetek osób, które kiedykolwiek paliły papierosa, w badanej grupie (44,8% uczniów szkół gimnazjalnych oraz 70,9% uczniów szkół ponadgimnazjalnych) jest niższy w przypadku gimnazjalistów oraz uczniów szkół ponadgimnazjalnych od wyników badania ESPAD z 2011 roku, według których w czasie całego życia, jakiegokolwiek doświadczenia z paleniem miało 57,2% gimnazjalistów oraz 70,9% uczniów szkół ponadgimnazjalnych. W gminie Terespol zjawisko palenia papierosów przez młodych ludzi, szczególnie przez młodzież w wieku ponadgimnazjalnym jest stosunkowo nasilone. Poniższa tabela przedstawia rozkład odpowiedzi na pytanie o doświadczenia z paleniem papierosów.

Tab. 16. Palenie papierosów przez młodych mieszkańców gminy Terespol.

Czy paliłeś kiedykolwiek papierosy?	Szkoła Podstawowa	Gimnazjum	Szkoła Ponadgimnazjalna
Tak	10,2%	44,8%	70,9%
Nie	89,8%	55,2%	29,1%

W szkołach podstawowych paliło 4,2% badanych dziewczynek oraz 16% badanych chłopców, w gimnazjum paliło 47,7% badanych dziewczynek oraz 41,7% badanych chłopców, natomiast w szkołach ponadgimnazjalnych paliło 86,1% badanych dziewczynek oraz 60% badanych chłopców. Powyższe pytanie odnosiło się do zjawiska eksperymentowania z tą substancją, czyli podejmowania prób palenia tytoniu. W kolejnym pytaniu interesowało nas poznanie rozmiarów grupy aktualnie palących młodych mieszkańców gminy Terespol.

Tab.17. Porównanie wyników badań z badaniami ESPAD z 2011 roku. Palenie tytoniu w czasie ostatnich 30 dni w gminie Terespol.

		Diagnoza	ESPAD
Gimnazjum	Nie	78,4%	70,2%
	Mniej niż jeden papieros na tydzień	8%	8,2%
	Mniej niż 1 papieros dziennie	0,8%	4,1%
	1-5 papierosów dziennie	8%	8,2%
	6-10 papierosów dziennie	2,4%	5,3%
	11-20 papierosów dziennie	2,4%	2,4%
	Więcej niż 20 papierosów dziennie	-	1,7%
Szkoła ponadgimnazjalna	Nie	59,3%	58,1%
	Mniej niż jeden papieros na tydzień	11,6%	9,8%
	Mniej niż 1 papieros dziennie	1,2%	4,9%
	1-5 papierosów dziennie	9,3%	11,1%
	6-10 papierosów dziennie	11,6%	9%
	11-20 papierosów dziennie	4,7%	5%
	Więcej niż 20 papierosów dziennie	2,3%	2,1%

Badani uczniowie zostali poproszeni o odpowiedź na pytanie o palenie papierosów w ciągu ostatnich 30 dni przed badaniem. Jeden (2%) uczeń szkoły podstawowej nie odpowiedział twierdząco na to pytanie. Wśród gimnazjalistów 8% uczniów paliło w ciągu ostatnich 30 dni przed badaniem mniej niż jednego papierosa tygodniowo, 0,8% uczniów – mniej niż jednego papierosa dziennie, 8% uczniów – 1-5 papierosów dziennie, 2,4% uczniów – 6-10 papierosów dziennie, a 2,4% uczniów – 11-20 papierosów dziennie. Wśród uczniów szkół ponadgimnazjalnych, 11,6% uczniów paliło w ciągu ostatnich 30 dni przed badaniem mniej niż jednego papierosa na tydzień, 1,2% uczniów – mniej niż 1 papieros dziennie, 9,3% uczniów - 1-5 papierosów dziennie, 11,6% uczniów – 6-10 papierosów dziennie, 4,7% uczniów- 11-20 papierosów dziennie, a 2,3% uczniów – 20 i więcej papierosów dziennie.

W czasie ostatnich 30 dni przed badaniem paliło 21,6% gimnazjalistów oraz 40,7% uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Według ESPAD z 2011 roku, w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem paliło 29,8% gimnazjalistów oraz 41,9% uczniów szkół ponadgimnazjalnych

Tab.18. Dostępność papierosów w środowisku dzieci i młodzieży w gminie Terespol.

Czy uważasz, że w Twoim środowisku kupić papierosy jest?	Szkoła Podstawowa	Gimnazjum	Szkoła ponadgimnazjalna
Bardzo trudno	24,5%	3,2%	1,2%
Raczej trudno	10,2%	8,8%	1,2%
Trudno, ale jak się poprosi odpowiednie osoby to można	8,2%	20%	7%
Raczej łatwo	6,1%	24%	17,4%
Bardzo łatwo	12,2%	38,4%	66,3%
Trudno powiedzieć	38,8%	5,6%	7%

Wraz ze wzrastającym wiekiem ankietowanych, dostęp do papierosów okazuje się coraz łatwiejszy. 8,2% uczniów szkoły podstawowej wskazało na możliwość dostępu do papierosów w sytuacji, gdy zakupi je inna osoba, a dla 18,3% uczniów zakup papierosów jest raczej łatwy lub bardzo łatwy. Odsetek uczniów, którzy oceniają zakup papierosów jako raczej łatwy lub bardzo łatwy, wzrasta w starszych grupach wiekowych (62,4% uczniów gimnazjów, 83,7% uczniów szkół ponadgimnazjalnych). **Powinno to uświadamiać dorosłym, że młodzi ludzie mają stanowczo zbyt mało ograniczony dostęp do nikotyny, mimo iż prawo zabrania sprzedaży papierosów osobom poniżej 18 roku życia.** Powyższa tabela przedstawia zestawienie wyników na pytanie o dostępność papierosów.

38,4% gimnazjalistów oraz 66,3% uczniów szkół ponadgimnazjalnych wskazuje, że dostęp do papierosów jest dla nich bardzo łatwy. Uzyskane wyniki są niższe od wyników badań ESPAD z 2011 roku, w których odsetek uczniów określających zdobycie papierosów jako bardzo łatwe zadanie wśród gimnazjalistów wyniósł 48,1%, zaś w grupie uczniów szkół ponadgimnazjalnych – 67,5%.

W przypadku pytania uczniów o inicjatywę dotyczącą palenia papierosów, najczęściej początek palenia był rezultatem własnej decyzji (szkoły podstawowe – 60% uczniów, gimnazja – 69,1% uczniów, szkoły ponadgimnazjalne – 72,4% uczniów mających kontakt z papierosami). Często badani wskazywali również na wpływ rówieśników (szkoły podstawowe – 40%, gimnazja – 30,9% uczniów, szkoły ponadgimnazjalne – 27,6% uczniów

mających kontakt z papierosami). Uzyskane wyniki świadczą o tym, że palenie niekoniecznie musi być powodowane motywacjami społecznymi i chęcią dopasowania się do grupy rówieśniczej. Młodzi ludzie często samodzielnie decydowali się na sięgnięcie po papierosy, ich dokładne motywacje nie są jednak znane.

Tab. 19. Okoliczności zapalenia pierwszego papierosa. Odsetek badanych odnosi się do uczniów, którzy wcześniej deklarowali kontakt z papierosami.

Gdzie po raz pierwszy palileś?	Szkoła podstawowa	Gimnazjum	Szkoła Ponadgimnazjalna
Szkoła	-	3,6%	3,4%
Dyskoteka/pub	-	5,5%	8,5%
Wakacje	20%	47,3%	28,8%
Czas wolny/po lekcjach	20%	32,7%	49,2%
Dom	60%	10,9%	10,2%
Inna sytuacja	-	-	-

Osoby badane pytane o okoliczności zapalenia pierwszego papierosa, najczęściej wskazywały wakacje oraz czas wolny po lekcjach jako początek kontaktu z papierosami. 20% uczniów szkół podstawowych, 47,3% gimnazjalistów oraz 28,8% uczniów szkół ponadgimnazjalnych wskazało na wakacje. Wśród gimnazjalistów odsetek badanych wskazujących na czas wolny wyniósł 32,7%, w grupie uczniów szkół podstawowych wyniósł 20%, zaś w grupie uczniów szkół ponadgimnazjalnych – 49,2%. Wakacje to często czas spędzany z dala od domu i rodziców, nawiązywania nowych znajomości. Może on sprzyjać eksperymentowaniu z używkami, do którego dzieci i młodzież mogą być zachęcane w czasie wakacyjnych wyjazdów. Uczniowie wskazywali również na dom, szkołę oraz dyskotekę jako miejsca, w których mieli pierwszy kontakt z papierosami.

Zachowania związane z używaniem narkotyków i dopalaczy

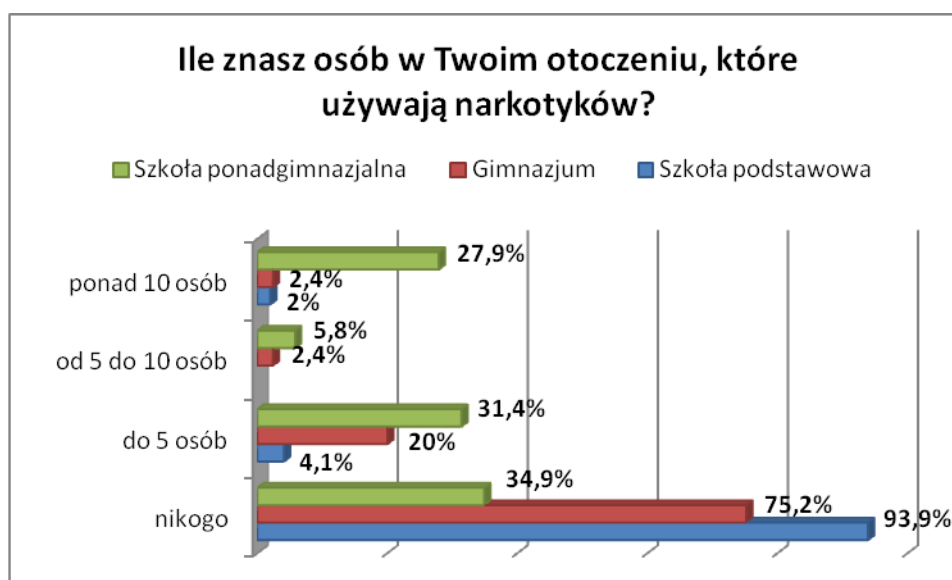
Przeprowadzone badania wykazują, że jeden (2%, jeden chłopiec) uczeń szkoły podstawowej miał kontakt z narkotykami. Wśród starszych uczniów 4% uczniów szkół gimnazjalnych (2 dziewczynki oraz 3 chłopców) oraz 31,4% uczniów szkół ponadgimnazjalnych (16 dziewczynki oraz 11 chłopców) miało chociaż raz w życiu doświadczenia z używaniem substancji psychoaktywnych. W przypadku uczniów szkół

gimnazjalnych średni wiek inicjacji narkotykowej wyniósł 14,2 lat, zaś uczniów szkół ponadgimnazjalnych – 16 lat. **Na podstawie uzyskanych wyników można stwierdzić, że zjawisko używania narkotyków jest stosunkowo nasilone wśród młodych mieszkańców gminy Terespol.**

Tab. 20. Używanie narkotyków przez młodych mieszkańców gminy Terespol.

Czy użyłeś kiedykolwiek narkotyku?	Szkoła Podstawowa	Gimnazjum	Szkoła Ponadgimnazjalna
Tak	2%	4%	31,4%
Nie	98%	96%	68,6%

Problem używania narkotyków przez młodych ludzi widoczny jest również przy pytaniu o to, ile zna się osób używających substancji odurzających. Poznanie rozpowszechnienia używania substancji w najbliższym otoczeniu pozwala w przybliżeniu oszacować ryzyko sięgania po nie. W szkołach podstawowych 6,1% osób przyznało, że zna co najmniej jedną osobę używającą narkotyków. W szkołach gimnazjalnych w podobny sposób odpowiedziało 24,8% uczniów, zaś w szkołach ponadgimnazjalnych – 65,1% uczniów.

Według badań ESPAD z 2011 roku, 61,7% gimnazjalistów oraz 70,1% uczniów szkół ponadgimnazjalnych ma wśród swoich przyjaciół osoby, które palą marihuanę lub haszysz, 22,7% gimnazjalistów oraz 22,7% uczniów szkół ponadgimnazjalnych deklaruje, że ma wśród przyjaciół osoby, które biorą środki uspokajające lub nasenne bez przepisu lekarza, 16,2% gimnazjalistów oraz 18,9% uczniów szkół ponadgimnazjalnych ma wśród przyjaciół osoby, które biorą Ecstasy, zaś 17,5% gimnazjalistów oraz 13,9% uczniów szkół ponadgimnazjalnych ma wśród przyjaciół osoby używające środków wziewnych.

Tab. 21. Dostępność narkotyków w środowisku dzieci i młodzieży w gminie Terespol.

Czy uważasz, że w Twoim środowisku kupić narkotyki jest?	Szkoła Podstawowa	Gimnazjum	Szkoła Ponadgimnazjalna
Bardzo trudno	30,6%	29,6%	15,1%
Raczej trudno	14,3%	13,6%	11,6%
Trudno, ale jak się zna odpowiednie osoby to można	2%	25,6%	24,4%
Raczej łatwo	2%	7,2%	16,3%
Bardzo łatwo	-	4%	9,3%
Nie wiem	51%	20%	23,3%

Jeżeli chodzi o dostęp do narkotyków wśród dzieci i młodzieży uczącej się, na poziomie szkoły podstawowej 2% uczniów twierdzi, że zakup narkotyków byłby dla nich raczej łatwy lub bardzo łatwy. W gimnazjum w ten sposób odpowiedziało 11,2% nastolatków, a wśród uczniów szkół ponadgimnazjalnych 25,6% badanych stwierdziło, że zakup narkotyków byłby dla nich raczej łatwy bądź bardzo łatwy.

Ponad dwie trzecie uczniów szkół podstawowych, ponad połowa uczniów szkół ponadgimnazjalnych oraz niemal połowa gimnazjalistów deklaruje, że nie posiada wiedzy na temat tego, gdzie można najłatwiej zaopatrzyć się w narkotyki. Badani uczniowie najczęściej wskazują na dyskotekę oraz Internet jako miejsca, w których można kupić narkotyki. Niepokoici informacja, że dla niektórych uczniów miejscem, w którym najłatwiej można kupić narkotyki, jest szkoła.

Tab. 22. Wiedza na temat miejsc, w których można kupić narkotyki.

Gdzie, według Ciebie, najłatwiej można kupić narkotyki?	Szkoła Podstawowa	Gimnazjum	Szkoła Ponadgimnazjalna
Na podwórku	-	3,7%	7,8%
Na dyskotecę	14%	17,2%	8,9%
W szkole	2%	6%	12,2%
Można zamówić przez telefon	2%	5,2%	11,1%
Można zamówić przez Internet	8%	18,7%	5,6%
Nie wiem	74%	49,3%	54,4%

Zapytaliśmy również uczniów, którzy deklarowali używanie narkotyków, o okoliczności pierwszego kontaktu z substancjami psychoaktywnymi. Szczegółowy rozkład wyników ukazuje poniższa tabela

Tab. 23. Okoliczności pierwszego kontaktu z narkotykami. Procenty dotyczą uczniów, którzy deklarowali wcześniej kontakt z narkotykami.

Gdzie po raz pierwszy użyłeś narkotyku?	Gimnazjum	Szkoła Ponadgimnazjalna
Szkoła	-	14,8%
Dyskoteka/pub	20%	11,1%
Wakacje	60%	29,6%
Czas wolny/po lekcjach	20%	40,7%
Dom	-	3,7%
Inna sytuacja	-	-

Badani młodzi mieszkańcy gminy Terespol najczęściej substancji psychoaktywnych na wakacjach (60% uczniów szkół gimnazjalnych 29,6% uczniów szkół ponadgimnazjalnych) oraz w czasie wolnym (20% gimnazjalistów, 40,7% uczniów szkół ponadgimnazjalnych). Jeden uczeń szkoły podstawowej, który zażywał narkotyki, zrobił to na wakacjach.

Jeżeli chodzi o inicjatywę pierwszego kontaktu z narkotykami w grupie uczniów szkół gimnazjalnych, którzy mieli kontakt z narkotykami, 60% uczniów spróbowało narkotyków z własnej inicjatywy, a 40% uczniów zostało namówionych przez znajomych. Wśród uczniów

szkół ponadgimnazjalnych, którzy mieli kontakt z narkotykami, 77,8% badanych spróbowało narkotyków z własnej inicjatywy, a 22,2% uczniów zrobiło to za namową znajomych. Jeden uczeń szkoły podstawowej zrobił to za namową znajomego.

Zadaliśmy również pytanie o to, jak często młodzi ludzie używają narkotyków. Procenty odnoszą się do uczniów, którzy wcześniej deklarowali kontakt z narkotykami. Wśród gimnazjalistów, którzy deklarowali wcześniej kontakt z narkotykami, 60% uczniów używa narkotyków okazjonalnie, 20% uczniów – kilka razy w miesiącu, zaś 20% uczniów spróbowało narkotyków tylko raz. Wśród uczniów szkół ponadgimnazjalnych, którzy deklarowali kontakt z narkotykami, 33,3% uczniów używa narkotyków - okazjonalnie, 14,8% - średnio raz w miesiącu, 22,2% - kilka razy w miesiącu, 14,8% uczniów – więcej niż raz w tygodniu, zaś 14,8% uczniów spróbowało narkotyku tylko raz.

Istotną informacją jest rodzaj substancji odurzających, po które sięgają młodzi ludzie oraz częstotliwości używania tych substancji w ciągu ostatnich 12 miesięcy. Najczęściej używanym przez badanych młodych mieszkańców gminy Terespol jest marihuana oraz jej pochodne. Poniższa tabela zawiera odpowiedzi na pytanie o rodzaj używanych narkotyków.

Tab.24. Używanie różnych rodzajów substancji psychoaktywnych przez uczniów. Procenty odnoszą się do wszystkich badanych uczniów, a nie tylko tych, którzy wcześniej deklarowali użycie narkotyku.

Substancja		Gimnazjum	Szkoła ponadgimnazjalna
Marihuana lub jej pochodne	Nigdy	96%	68,6%
	1-2 razy	1,6%	6,9%
	3-5 razy	0,8%	2,4%
	6-9 razy	0,8%	5,8%
	10-19 razy	-	3,6%
	20-39 razy	-	5,8%
	40 i więcej razy	0,8%	6,9%
Amfetamina	Nigdy	100%	96,4%
	1-2 razy	-	-
	3-5 razy	-	2,4%
	6-9 razy	-	-
	10-19 razy	-	1,2%
	20-39 razy	-	-
	40 i więcej razy	-	-
LSD	Nigdy	100%	98,8%
	1-2 razy	-	-
	3-5 razy	-	-
	6-9 razy	-	-
	10-19 razy	-	-
	20-39 razy	-	-
	40 i więcej razy	-	1,2%

Ecstasy	Nigdy	100%	97,6%
	1-2 razy	-	1,2%
	3-5 razy	-	-
	6-9 razy	-	1,2%
	10-19 razy	-	-
	20-39 razy	-	-
	40 i więcej razy	-	-
Środki nasenne	Nigdy	98,4%	95,2%
	1-2 razy	0,8%	3,6%
	3-5 razy	0,8%	1,2%
	6-9 razy	-	-
	10-19 razy	-	-
	20-39 razy	-	-
	40 i więcej razy	-	-
Środki nasenne + alkohol	Nigdy	98,4%	97,6%
	1-2 razy	1,6%	-
	3-5 razy	-	-
	6-9 razy	-	1,2%
	10-19 razy	-	1,2%
	20-39 razy	-	-
	40 i więcej razy	-	-
Klej, rozpuszczalnik	Nigdy	99,2%	98,8%
	1-2 razy	0,8%	1,2%
	3-5 razy	-	-
	6-9 razy	-	-
	10-19 razy	-	-
	20-39 razy	-	-
	40 i więcej razy	-	-
Sterydy anaboliczne	Nigdy	100%	96,4%
	1-2 razy	-	1,2%
	3-5 razy	-	-
	6-9 razy	-	1,2%
	10-19 razy	-	-
	20-39 razy	-	-
	40 i więcej razy	-	1,2%
Grzyby halucynogenne	Nigdy	100%	98,8%
	1-2 razy	-	-
	3-5 razy	-	-
	6-9 razy	-	-
	10-19 razy	-	-
	20-39 razy	-	-
	40 i więcej razy	-	1,2%
Kokaina	Nigdy	100%	94%
	1-2 razy	-	2,4%
	3-5 razy	-	1,2%
	6-9 razy	-	1,2%
	10-19 razy	-	-
	20-39 razy	-	-
	40 i więcej razy	-	1,2%

Pozytywną informacją uzyskaną podczas badania są deklaracje większości uczniów, że nie sięgnęliby po narkotyki, nawet gdyby zdarzyła się ku temu okazja. W ten sposób odpowiadało 100% uczniów szkół podstawowych, 92% gimnazjalistów oraz

66,3% uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Informacje te mogą świadczyć o dużej świadomości związanej ze szkodliwością narkotyków oraz konsekwencjami ich zażywania wśród uczniów.

Rosnącym problemem, z którym boryka się wiele krajów jest dostępność na rynku produktów nazywanych dopalaczami. Postanowiliśmy zbadać skalę zjawiska stosowania dopalaczy wśród młodych mieszkańców gminy Terespol. Żaden uczeń szkoły podstawowej nie odpowiedział twierdząco na pytanie o używanie dopalaczy w ciągu swojego życia. W szkołach gimnazjalnych do zażywania dopalaczy przyznało się 4% uczniów (4 dziewczynki i jeden chłopiec), zaś w szkołach ponadgimnazjalnych – 22,1% uczniów (14 dziewczynek oraz 5 chłopców). Średnia wieku pierwszego kontaktu z dopalaczami wyniosła 12,8 lat w przypadku gimnazjalistów oraz 15,5 lat w przypadku uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Poniższa tabela zawiera rozkład odpowiedzi na pytanie o używanie dopalaczy przez badanych młodych mieszkańców gminy Terespol.

Tab. 25. Używanie dopalaczy przez młodych mieszkańców gminy Terespol.

Czy użyłeś kiedykolwiek dopalaczy?	Szkoła Podstawowa	Gimnazjum	Szkoła Ponadgimnazjalna
Tak	-	4%	22,1%
Nie	100%	96%	77,9%

Następne pytanie dotyczyło dostępności dopalaczy wśród młodych mieszkańców gminy Terespol. 53,1% badanych uczniów szkół podstawowych nie posiada wiedzy na temat dostępności tych substancji w najbliższej okolicy. Dla 42,8% badanych z tej grupy wiekowej zakup dopalaczy jest bardzo trudny lub raczej trudny, zaś 4% badanych deklaruje, że jest to raczej łatwe lub bardzo łatwe zadanie. Wśród uczniów gimnazjum i szkoły ponadgimnazjalnej wyniki rozkładają się następująco: 27,2% gimnazjalistów i 27,9% uczniów szkół ponadgimnazjalnych nie posiada wiedzy na ten temat; dla kolejnych 36% gimnazjalistów oraz 20,9% uczniów szkół ponadgimnazjalnych zakup dopalaczy oceniany jest jako bardzo trudny lub raczej trudny, zaś 20,8% gimnazjalistów i 32,5% uczniów szkół ponadgimnazjalnych ocenia to zadanie jako raczej łatwe bądź bardzo łatwe.

Tab. 26. Dostępność dopalaczy w środowisku dzieci i młodzieży w gminie Terespol.

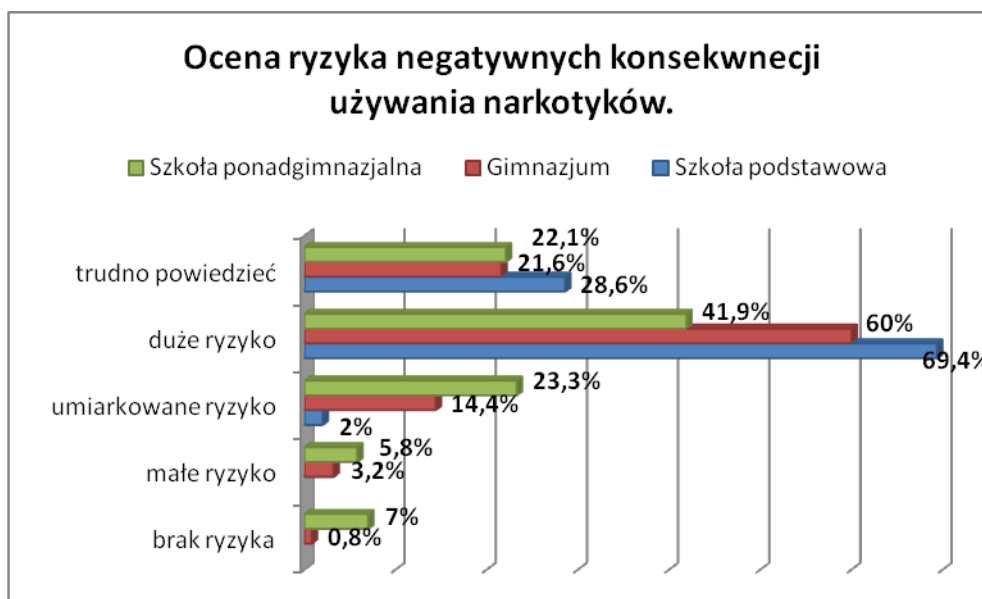
Czy uważasz, że w Twoim środowisku kupić dopalacze jest?	Szkoła Podstawowa	Gimnazjum	Szkoła ponadgimnazjalna
Bardzo trudno	26,5%	21,6%	11,6%
Raczej trudno	16,3%	14,4%	9,3%
Trudno, ale jak się zna odpowiednie osoby to można	-	16%	18,6%
Raczej łatwo	2%	12%	20,9%
Bardzo łatwo	2%	8,8%	11,6%
Trudno powiedzieć	53,1%	27,2%	27,9%

Badani młodzi mieszkańcy gminy Terespol oceniają zakup dopalaczy za trudniejszy porównując wyniki do badania ESPAD z 2011 roku, w którym 40,5% gimnazjalistów oraz 45,3% uczniów szkół ponadgimnazjalnych oceniło dopalacze jako raczej łatwo lub bardzo łatwo dostępne.

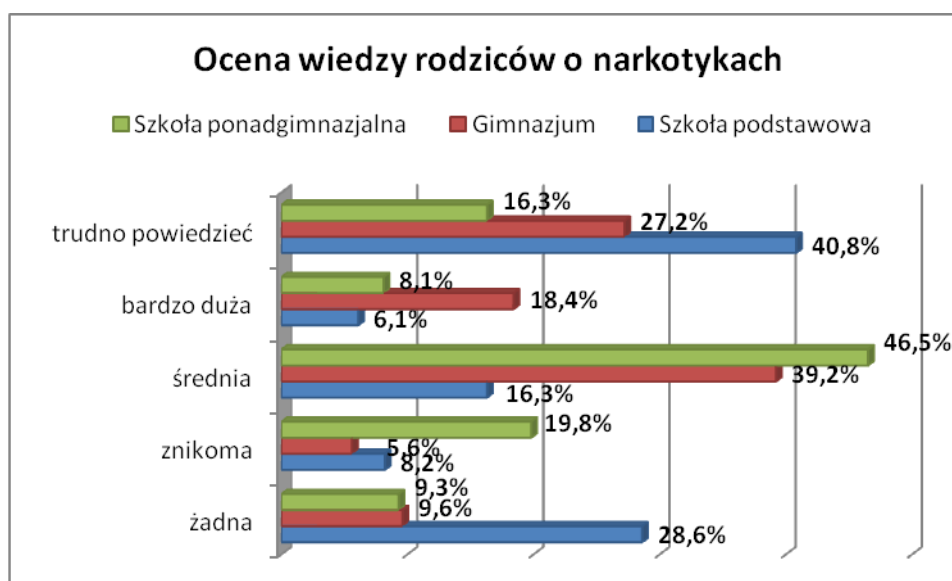
Zapytaliśmy również badanych o to, czy gdyby mieli okazję spróbować dopalaczy, to czy zdecydowaliby się na to. 6,4% gimnazjalistów oraz 25,6% uczniów szkół ponadgimnazjalnych przyznało, że spróbowaliby dopalaczy, gdyby mieli okazję.

Zapytaliśmy uczniów o przebywanie pod wpływem substancji psychoaktywnych (alkoholu, dopalaczy, narkotyków) na terenie szkoły. 2,4% gimnazjalistów oraz 31,4% uczniów szkół ponadgimnazjalnych miało tego typu doświadczenia.

Uczniowie zostali również poproszeni o ocenę tego, jak bardzo ludzie ryzykują, że sobie zaszkodzą, kiedy używają narkotyków. Większość uczniów, podobnie jak w badaniach ogólnopolskich, dostrzega ryzyko szkód związanych z używaniem substancji psychoaktywnych. 69,4% uczniów szkół podstawowych, 60% gimnazjalistów oraz 41,9% uczniów szkół ponadgimnazjalnych deklaruje, że używanie narkotyków jest bardzo szkodliwe.

Należy podkreślić, że stosunkowo niewielki odsetek badanych ocenia szkodliwość narkotyków jako małą lub deklaruje, że wcale nie są one szkodliwe dla zdrowia osób, używających tych substancji.

Uczniowie zostali również poproszeni o ocenę wiedzy i postaw swoich rodziców wobec narkotyków. W przeważającej części młodzi ludzie w gimnazjum i szkole ponadgimnazjalnej ocenili wiedzę swoich rodziców o narkotykach jako średnią, odpowiedziało tak 39,2% gimnazjalistów oraz 46,5% uczniów szkół ponadgimnazjalnych. 40,8% uczniów szkół podstawowych nie posiada wiedzy na ten temat, 28,6% uczniów szkół

podstawowych deklaruje, że ich rodzice nie posiadają żadnej wiedzy na temat narkotyków, zaś 16,3% uczniów szkół podstawowych ocenia wiedzę rodziców o narkotykach jako średnią.

51% uczniów szkół podstawowych, 66,4% uczniów szkół gimnazjalnych oraz 57% uczniów szkół ponadgimnazjalnych deklaruje, że ich opiekunowie rozmawiali z nimi na temat szkodliwości używania narkotyków. 24,5% uczniów szkół podstawowych, 56,8% uczniów szkół gimnazjalnych oraz 60,5% uczniów szkół ponadgimnazjalnych uczestniczyło w zajęciach profilaktycznych na temat szkodliwości używania substancji psychoaktywnych (narkotyki, dopalacze, alkohol).

W przypadku pytania o reakcję rodziców na używanie narkotyków przez własne dzieci, większość uczniów wskazywała odpowiedzi sugerujące aktywną postawę krytyczną wobec takiego faktu i próbę znalezienia rozwiązania. Stosunkowo niewielki odsetek młodych ludzi był przekonany, że ich rodzice łatwo pogodziliby się z faktem, że ich dzieci używają narkotyków. Należy podkreślić, że niewielu badanych uczniów odpowiedziało, że rodzice nie zareagowaliby w takiej sytuacji. Zestawienie wyników dla tego zagadnienia przedstawione zostało w poniższej tabeli.

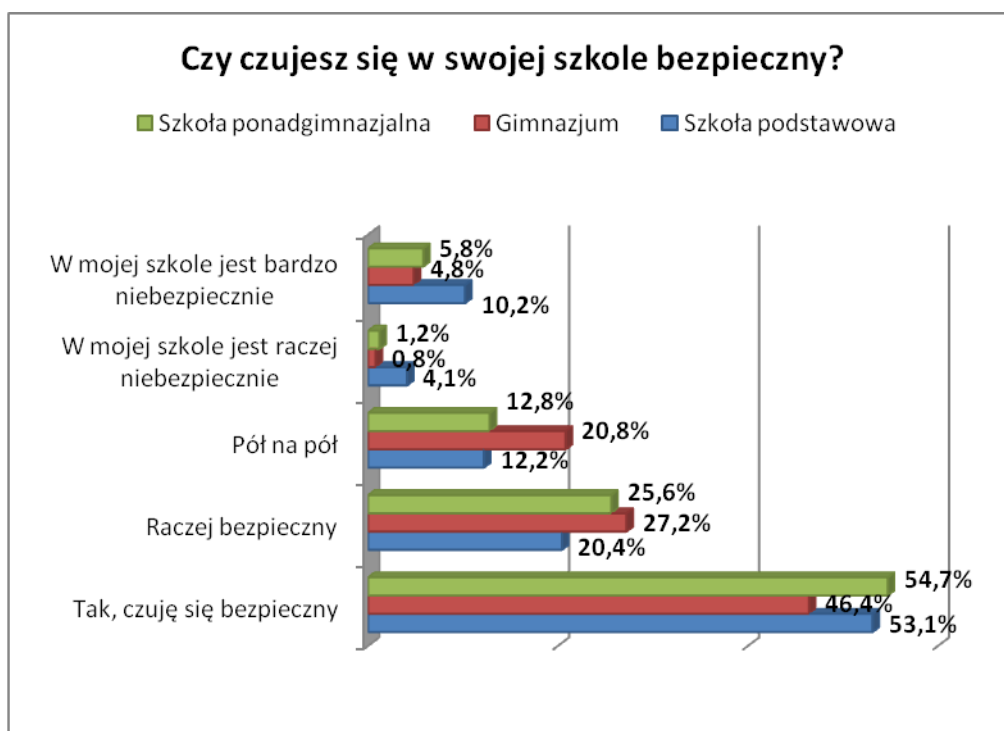
Tab. 27. Postawy rodziców wobec zażywania narkotyków w oczach uczniów.

Jak myślisz, jak zareagowaliby Twoi rodzice, gdyby dowiedzieli się, że zażywasz narkotyki?	Szkoła podstawowa	Gimnazjum	Szkoła ponadgimnazjalna
Ukarali	15,1%	24,6%	29%
Próbowali pomóc znaleźć przyczynę	69,8%	60,6%	43%
Pokrzyczeli i „odpuścili”	1,9%	2,8%	7%
Zmartwiliby się	9,4%	10,6%	17%
Nic by nie zrobili	3,8%	1,4%	3%
Inne	-	-	1%

Dzieci i młodzież a zachowania przemocowe

Zjawisko przemocy w środowisku młodych ludzi staje się problemem coraz bardziej aktualnym i wymagającym podjęcia odpowiednich rozwiązań. Poziom agresywności dorastającej młodzieży wzrasta, liczne są również akty przemocy dokonywane przez dzieci i młodzież wobec ich rówieśników. Agresja ujawniająca się w szkole często ma swoje źródła w przemocy domowej, kiedy rodzice uczą swoje dzieci niewłaściwych wzorców reagowania i wchodzenia w kontakty z innymi ludźmi. Przeprowadzone ankiety w gminie Terespol pozwalają przyjrzeć się dokładniej nasileniu zjawiska agresji w środowisku szkolnym, a także przeanalizować postawy wychowawcze rodziców wobec własnych dzieci.

Jeżeli chodzi o poczucie bezpieczeństwa na terenie szkoły, bezpiecznie lub raczej bezpiecznie w szkole czuje się 73,5% uczniów szkół podstawowych, 73,6% gimnazjalistów oraz 80,3% uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Raczej niebezpiecznie oraz bardzo niebezpiecznie czuje się w szkole 14,3% uczniów szkół podstawowych, 5,6% gimnazjalistów oraz 7% uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Zdecydowana większość badanych uczniów wydaje się czuć bezpiecznie w środowisku szkolnym.

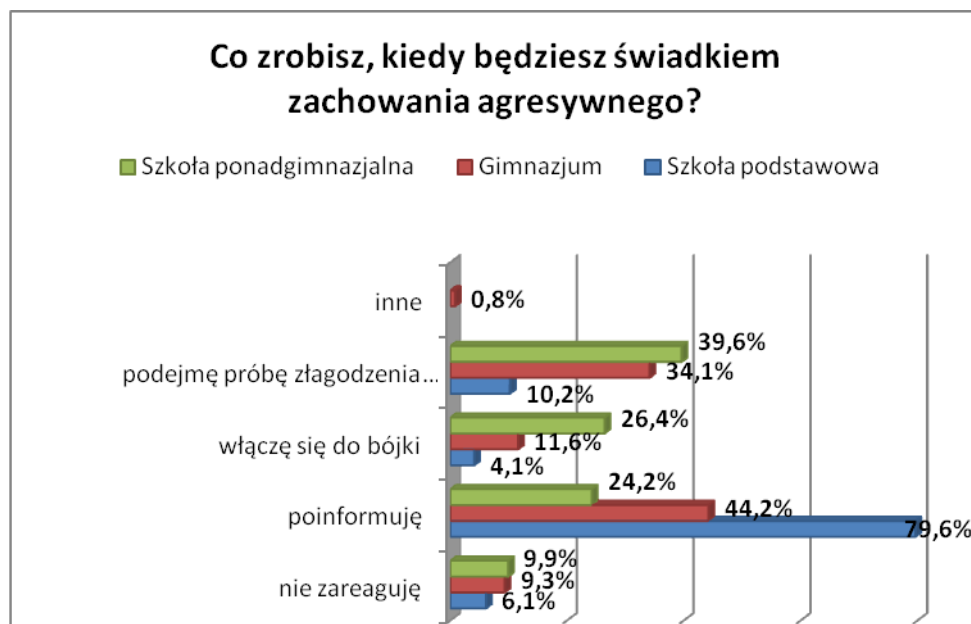
W tym miejscu można przejść do bezpośrednich pytań o akty agresji i przemocy, z jakimi spotykali się młodzi ludzie na terenie szkoły i poza jej obszarem. W dzisiejszych czasach rosnąca agresja w środowisku dzieci i młodzieży staje się problemem narastającym i wymagającym podjęcia aktywnych działań, umożliwiających zwiększenie bezpieczeństwa młodych ludzi. W przypadku pytania o częstotliwość obserwowania zjawisk przemocy na terenie szkoły, na bardzo częsty i częsty kontakt z takimi sytuacjami wskazało 12,3% uczniów szkół podstawowych, 22,4% uczniów szkół gimnazjalnych oraz 11,7% uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Rezultaty te wskazują, że przemoc nie jest zjawiskiem rozpowszechnionym w szkołach w gminie Terespol. Jednocześnie warto dodać, że 22,4% uczniów szkół podstawowych 16% uczniów gimnazjum oraz 3,5% uczniów szkół ponadgimnazjalnych deklaruje, że są w szkole uczniowie, których się boją. Badani uczniowie obawiają się średnio trzech uczniów w szkole.

Tab. 28. Częstość obserwowania zjawisk przemocy na terenie szkoły.

Jak często obserwujesz zjawiska przemocy w szkole?	Szkola podstawowa	Gimnazjum	Szkola ponadgimnazjalna
Bardzo często	4,1%	9,6%	7%
Często, kilka razy w tygodniu	8,2%	12,8%	4,7%
Kilka razy w miesiącu	26,5%	22,4%	30,2%
Rzadko	57,1%	42,4%	46,5%
Nie obserwuję wcale	4,1%	12,8%	11,6%

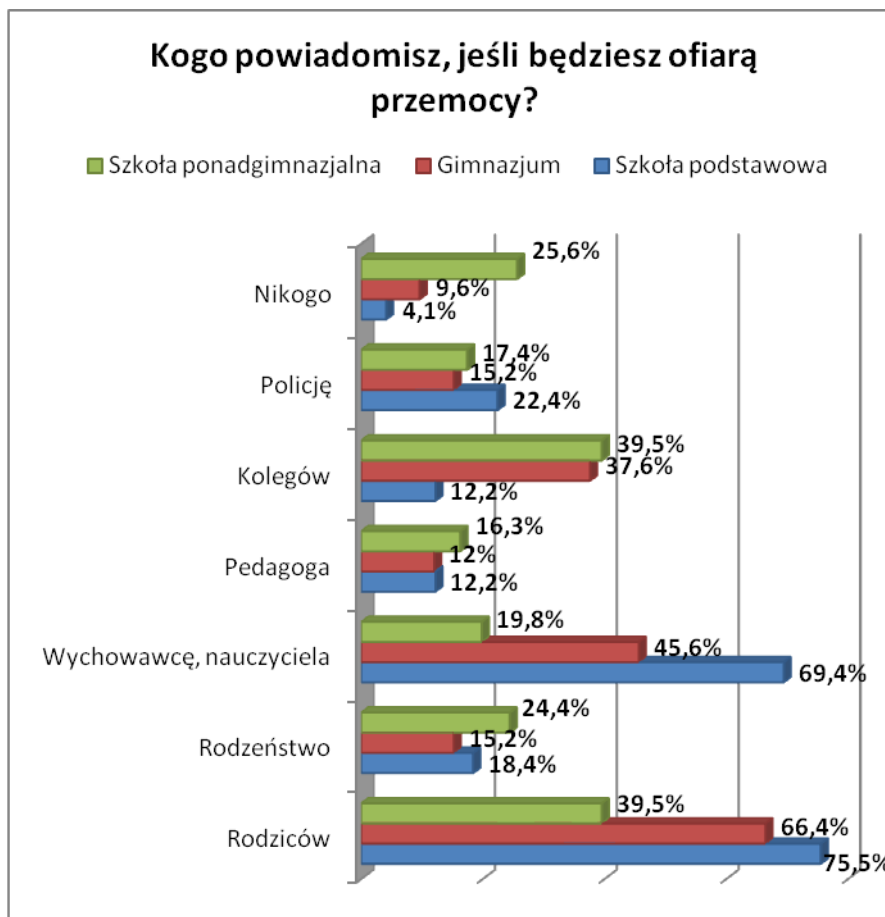
Do znajomości osoby z otoczenia, która doświadcza przemocy ze strony otoczenia rówieśniczego lub członków rodziny, przyznaje się 18,4% uczniów szkół podstawowych, 30,4% gimnazjalistów oraz 39,5% uczniów szkół ponadgimnazjalnych. W związku z tym zbadaliśmy, czy młodzi mieszkańcy wiedzą, jak należy postąpić wobec osoby, która doświadcza przemocy ze strony rówieśników oraz gdzie należy się zgłosić, do kogo udać, jeśli są świadkami przemocy. Zdecydowana większość badanych (77,6% uczniów szkół podstawowych, 80% gimnazjalistów oraz 76,7% uczniów szkół ponadgimnazjalnych) posiada taką wiedzę, pozostałych uczniów należałoby poddać edukacji w tej kwestii.

Postawy uczniów wobec zachowań przemocowych można zanalizować na podstawie reakcji, jaką przyjęliby w sytuacji bycia świadkiem przemocy. **6,1% uczniów szkół podstawowych, 9,3% gimnazjalistów oraz 9,9% uczniów szkół ponadgimnazjalnych deklaruje, że nie zareagowałoby na akt przemocy dokonywany w ich obecności.** Trudno stwierdzić jednak, czy taka postawa wynikałaby z lęku czy też z obojętności wobec zjawiska agresji. Pozytywna informacja wiąże się ze znaczącą ilością uczniów deklarującą poinformowanie innej osoby oraz podjęcie próby złagodzenia konfliktu. Umiarkowanie niepokojący jest wskaźnik uczniów, którzy deklarowali włączenie się do bójki – 4,1% uczniów szkół podstawowych, 11,6% gimnazjalistów oraz 26,4% uczniów szkół ponadgimnazjalnych, którzy zareagowaliby w ten sposób. Należy wziąć pod uwagę, że może on być wyrazem chęci pozowania niż dowodem prawdziwych intencji.

Zapytaliśmy również młode osoby, kogo powiadomią, jeżeli będą ofiarami przemocy. Istniała możliwość zaznaczenia kilku odpowiedzi. Badani uczniowie bardzo często wskazywali na rodziców (75,5% uczniów szkół podstawowych, 66,4% gimnazjalistów, 39,5% uczniów szkół ponadgimnazjalnych). Młodszy badani uczniowie wskazywali często wychowawcę, nauczyciela (69,4% uczniów szkół podstawowych, 45,6% gimnazjalistów, 19,8% uczniów szkół ponadgimnazjalnych). Wraz z wiekiem badani coraz częściej deklarowali chęć zwrócenia się do kolegów (12,2% uczniów szkół podstawowych, 37,6% gimnazjalistów oraz 39,5% uczniów szkół ponadgimnazjalnych). Warto zaznaczyć, że

wśród badanych młodych mieszkańców gminy Terespol były też osoby, które nie powiadomiłyby nikogo o przemocy. Odpowiedziało w ten sposób 4,1% uczniów szkół podstawowych, 9,6% gimnazjalistów oraz 25,6% uczniów szkół ponadgimnazjalnych.

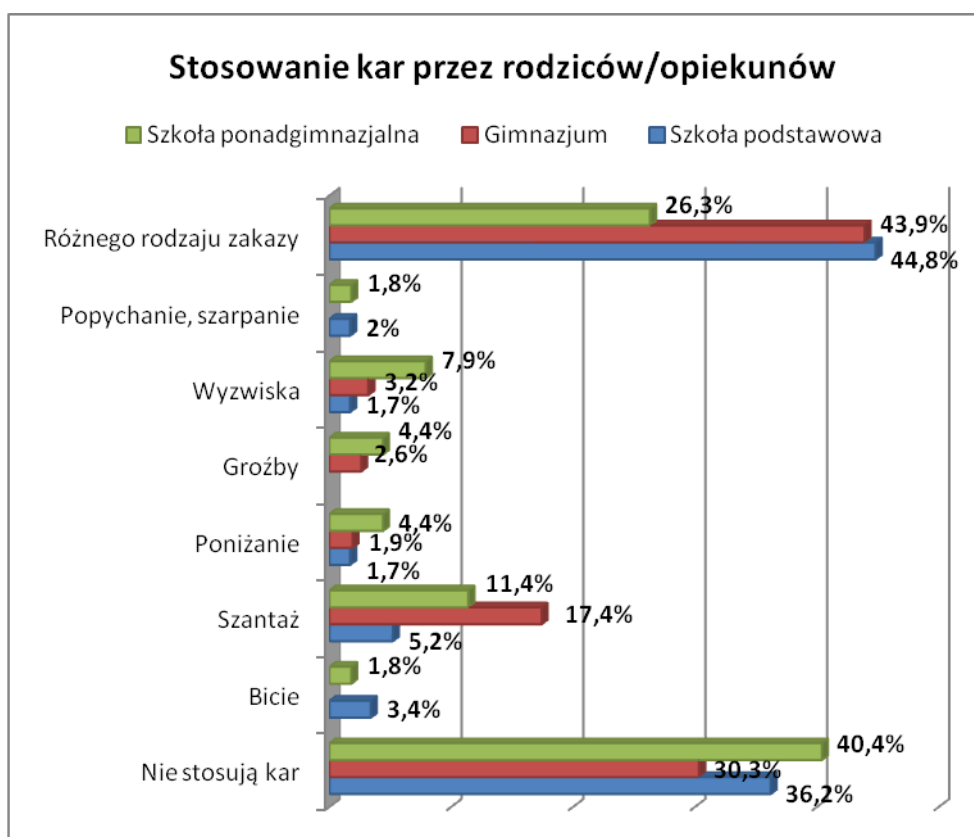

Badania koncentrowały się również na przemocy w rodzinie, relacjach młodych ludzi z rodzicami i postawach wychowawczych rodziców wobec własnych dzieci. 96% uczniów szkół podstawowych oceniło swoje relacje z rodzicami jako bardzo dobre lub raczej dobre, odsetek ten jest nieznacznie niższy wśród starszych uczniów – 86,4% w szkołach gimnazjalnych oraz 77,9% uczniów w szkołach ponadgimnazjalnych. 1,6% uczniów szkół gimnazjalnych oraz 7% uczniów szkół ponadgimnazjalnych oceniło swoje relacje z rodzicami jako raczej złe. Dzięki utrzymywaniu dobrych relacji dzieci z rodzicami, dom rodzinny staje się bezpiecznym miejscem dla młodej osoby.

Tab. 29. Jakość relacji młodych mieszkańców gminy Terespol z rodzicami.

Jak oceniasz swoje relacje z rodzicami?	Szkoła podstawowa	Gimnazjum	Szkoła ponadgimnazjalna
Bardzo dobre	87,8%	67,2%	46,5%
Raczej dobre	8,2%	19,2%	31,4%
Raz dobre, a raz złe	4,1%	12%	15,1%
Raczej złe	-	1,6%	4,7%
Bardzo złe	-	-	2,3%

W odniesieniu do postaw wychowawczych rodziców, w ankiecie pojawiło się pytanie o stosowanie kar wobec dzieci i formę, jaką ewentualne kary przybierają. Odpowiedzi uczniów zostały przedstawione na poniższym wykresie. Każdy badany mógł zaznaczyć kilka odpowiedzi.

Na podstawie otrzymanych rezultatów można stwierdzić, że **istnieje znaczny odsetek rodziców niestosujących kar wobec własnych dzieci**. W szkołach podstawowych wyniósł on 36,2%, w gimnazjach 30,3%, a w szkołach ponadgimnazjalnych 40,4%. **Z jednej strony brak stosowania kar w wychowaniu dzieci może świadczyć o braku konieczności takich zachowań bądź łagodnej i liberalnej postawie rodziców. Z drugiej strony może być również dowodem zbyt pobłażliwych zachowań rodziców w sytuacji, kiedy pewne rodzaje kar (w postaci pozbawienia przywilejów) wydają się potrzebne w procesie wychowania dzieci.** Kary, jeśli już występują, to najczęściej przybierają formę różnego rodzaju zakazów. Do stosowania przez rodziców kar fizycznych w postaci bicia przyznało się 3,4% uczniów szkół podstawowych oraz 1,8% uczniów szkół ponadgimnazjalnych.

Hazard i inne ryzykowne zachowania

Gry hazardowe stanowią poważny, choć dość często pomijany problem społeczny. Istnieje wiele możliwości uprawiania gier hazardowych: udział w loteriach pieniężnych, gra na automatach, odwiedzanie kasyna. Istnieje również możliwość uprawiania gier hazardowych w Internecie oraz poprzez uczestnictwo w loteriach SMS. Uczestnictwo w grach na pieniądze wciąga, kusi możliwością szybkiej, wysokiej wygranej, z czasem jednak może doprowadzić do uzależnienia od hazardu. Szeroka oferta różnego rodzaju form gier hazardowych oraz ich dostępność sprawiają, że problem dotyczy nie tylko dorosłych, ale również dzieci i młodzieży. W badaniu skoncentrowaliśmy się na czterech formach gier hazardowych, pytając młodych mieszkańców gminy Terespol o ich osobiste doświadczenia.

Dane zawarte w poniższej tabeli pokazują, że 12% uczniów szkół podstawowych, 37,6% gimnazjalistów oraz 34,9% uczniów szkół ponadgimnazjalnych wzięło przynajmniej raz w życiu udział w konkursach organizowanych przez gazety, operatorów telefonicznych, w których wysyła się płatne Smsy.

Tab. 30. Udział w konkursach organizowanych przez gazety, telewizję, operatorów telefonicznych, w których wysyła się płatne smsy.

Udział w konkursach organizowanych przez gazety, TV, operatorów telefonicznych	Szkoła podstawowa	Gimnazjum	Szkoła ponadgimnazjalna
Nigdy	88%	62,4%	65,1%
1 raz	8%	16,8%	20,9%
Kilka razy (2-9)	4%	16,8%	12,8%
10 lub więcej razy	-	4%	1,2%

Kolejne pytanie dotyczyło doświadczenia związanego z grą na automatach w salonach gier. Poniższa tabela zawiera dane, które pokazują, że 24% uczniów szkół podstawowych, 41,6% gimnazjalistów oraz 42,4% uczniów szkół ponadgimnazjalnych przynajmniej raz w życiu zagrało na automatach.

Tab. 31. Granie na automatach, w salonach gier,

Granie na automatach, w salonach gier	Szkoła podstawowa	Gimnazjum	Szkoła ponadgimnazjalna
Nigdy	76%	58,4%	57,6%
1 raz	18%	16,8%	12,8%
Kilka razy (2-9)	6%	21,6%	24,8%
10 lub więcej razy	-	3,2%	4,8%

Zdecydowanie mniej uczniów deklaruje obstawianie przynajmniej raz w życiu zakładów bukmacherskich. Twierdząco na to pytanie odpowiedziało 9,6% gimnazjalistów oraz 19,8% uczniów szkół ponadgimnazjalnych.

Tab. 32. Obstawianie zakładów bukmacherskich, np. STS, Totomix

Obstawianie zakładów bukmacherskich, np. STS, Totomix	Szkoła podstawowa	Gimnazjum	Szkoła ponadgimnazjalna
Nigdy	100%	90,4%	80,2%
1 raz	-	4,8%	5,8%
Kilka razy (2-9)	-	2,4%	9,3%
10 lub więcej razy	-	2,4%	4,7%

Niewielu badanych młodych mieszkańców gminy Terespol deklaruje udział w jakichkolwiek grach na pieniądze w Internecie. Przynajmniej raz w życiu miało takie doświadczenia 10% uczniów szkół podstawowych, 18,4% gimnazjalistów oraz 17,6% uczniów szkół ponadgimnazjalnych.

Tab. 33. Granie w jakiejkolwiek gry na pieniądze w Internecie.

Granie w jakiejkolwiek gry na pieniądze w Internecie	Szkoła podstawowa	Gimnazjum	Szkoła ponadgimnazjalna
Nigdy	90%	81,6%	82,4%
1 raz	6%	10,4%	2,4%
Kilka razy (2-9)	2%	4,8%	4,7%
10 lub więcej razy	2%	3,2%	10,5%

Najbardziej rozpowszechnionymi grami hazardowymi wśród badanych młodych mieszkańców gminy Terespol są gry na automatach oraz konkursy organizowane przez gazety, telewizję, operatorów telefonicznych. Badania ESPAD z 2011 roku pokazują, że około jedna trzecia młodzieży (32,9% gimnazjalistów oraz 37,4% uczniów szkół ponadgimnazjalnych) ma za sobą doświadczenia gry na pieniądze.

Uczniom szkół gimnazjalnych oraz ponadgimnazjalnych zadano również pytania dotyczące zachowań seksualnych oraz przekonań związanych z tymi zachowaniami. Inicjację seksualną ma za sobą 5 gimnazjalistów (4% - jedna dziewczynka oraz 4 chłopców) oraz 23 uczniów szkół ponadgimnazjalnych (22,7% - 7 dziewczynek oraz 16 chłopców). Średni

wiek inicjacji seksualnej w przypadku gimnazjalistów wyniósł 14,6 lat, a w przypadku uczniów szkół ponadgimnazjalnych – 16 lat.

Młodym mieszkańcom gminy Terespol zadane zostały również pytania o stosunek bez zabezpieczenia. 0,8% gimnazjalistów deklarowało, że miało stosunek seksualny bez zabezpieczeń jeden raz, a 0,8% uczniów – 10 lub więcej razy. 4,8% uczniów szkół ponadgimnazjalnych deklarowało, że miało stosunek seksualny bez zabezpieczeń jeden raz 6% uczniów szkół ponadgimnazjalnych – kilka razy (2-9 razy), a 4,8% uczniów – 10 lub więcej razy.

Kolejne pytanie dotyczyło doświadczania niechcianych kontaktów seksualnych. 3,2% gimnazjalistów odpowiedziało, że miało jednorazowo taki kontakt, 1,6% uczniów – kilka razy (2-9), a 0,8% uczniów – 10 lub więcej razy. W grupie uczniów szkół ponadgimnazjalnych, 2,4% uczniów odpowiedziało, że miało jednorazowo taki kontakt, 2,4% uczniów – kilka razy (2-9), a 1,2% uczniów – 10 lub więcej razy.

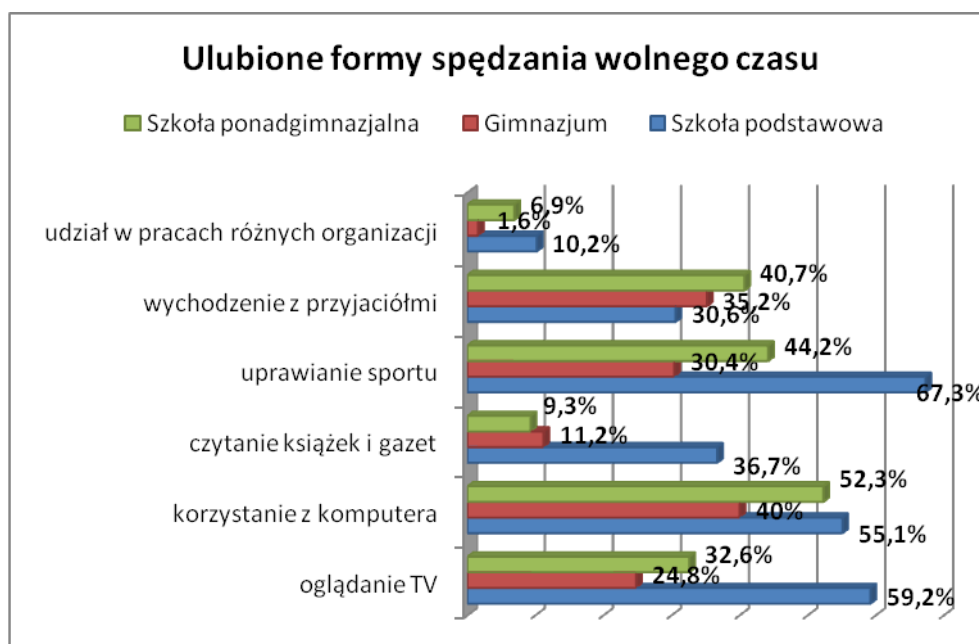
Według ESPAD z 2011 roku, 10,9% gimnazjalistów oraz 21,3% uczniów szkół ponadgimnazjalnych uprawiało seks bez zabezpieczenia (bez antykoncepcji) w ciągu ostatnich 12 miesięcy przed badaniem, zaś 5,3% gimnazjalistów oraz 5,5% uczniów szkół ponadgimnazjalnych miało niechciane doświadczenia seksualne w ciągu 12 ostatnich miesięcy przed badaniem. W gminie Terespol niższy odsetek gimnazjalistów oraz uczniów szkół ponadgimnazjalnych uprawiał seks bez zabezpieczenia (1,6% gimnazjalistów, 15,6% uczniów szkół ponadgimnazjalnych), zbliżony odsetek gimnazjalistów oraz badanych uczniów szkół ponadgimnazjalnych doświadczył niechcianego kontaktu seksualnego (5,6% gimnazjalistów, 6% uczniów szkół ponadgimnazjalnych). Należy zaznaczyć, że w badaniu ESPAD z 2011 roku pytano o doświadczenia w ciągu ostatnich 12 miesięcy, podczas gdy w naszym badaniu pytaliśmy respondentów o doświadczenia w ciągu całego życia.

W mediach coraz częściej poruszany jest problem młodych ludzi, którzy świadczą usługi seksualne za różnego rodzaju korzyści materialne. W badaniu młodzi mieszkańcy gminy Terespol zostali również zapytani o stosunek do świadczenia tego typu usług. 30,4% badanych gimnazjalistów oraz 29,1% badanych uczniów szkół ponadgimnazjalnych

deklaruje, że nie widzi niczego nieestosownego w kontaktach seksualnych za pieniądze/prezenty. Występują różnice w odpowiedziach badanych dziewcząt i chłopców: 21,5% gimnazjalistek 40% gimnazjalistów odpowiedziało twierdząco na to pytanie. Wśród badanych uczniów szkół ponadgimnazjalnych, 19,4% uczennic i 36% uczniów nie widziało niczego złego w świadczeniu usług seksualnych za korzyści materialne.

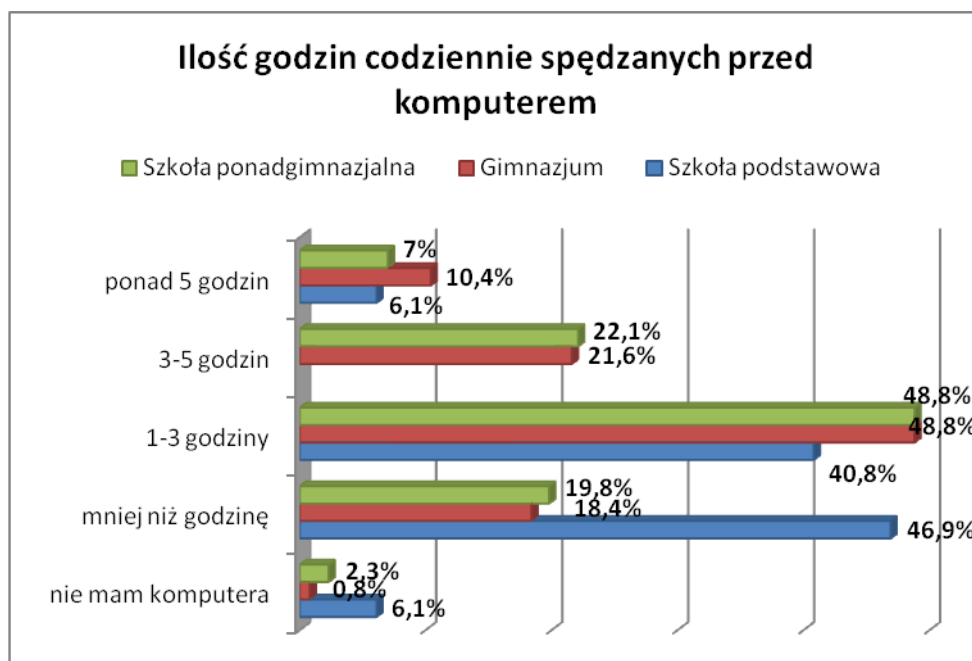
Używanie komputera przez dzieci i młodzież oraz zagrożenie cyberprzemocą

Internet jest bardzo popularnym medium wśród dzieci i młodzieży. Nawet jeśli dziecko nie ma w domu komputera z dostępem do Internetu, nie oznacza to wcale, że nie ma ono dostępu do sieci internetowej. Internet jako nieocenione narzędzie komunikacji, edukacji oraz rozrywki jest atrakcyjnym medium. Należy jednak pamiętać, że korzystanie z tego medium może wiązać się z występowaniem pewnych zagrożeń na jakie narażeni są młodzi ludzie. W badaniu postanowiliśmy poznać nawyki korzystania z komputera młodych mieszkańców gminy Terespol oraz ich znajomość zagrożeń, jakie mogą wiązać się z korzystaniem z komputera i Internetu.

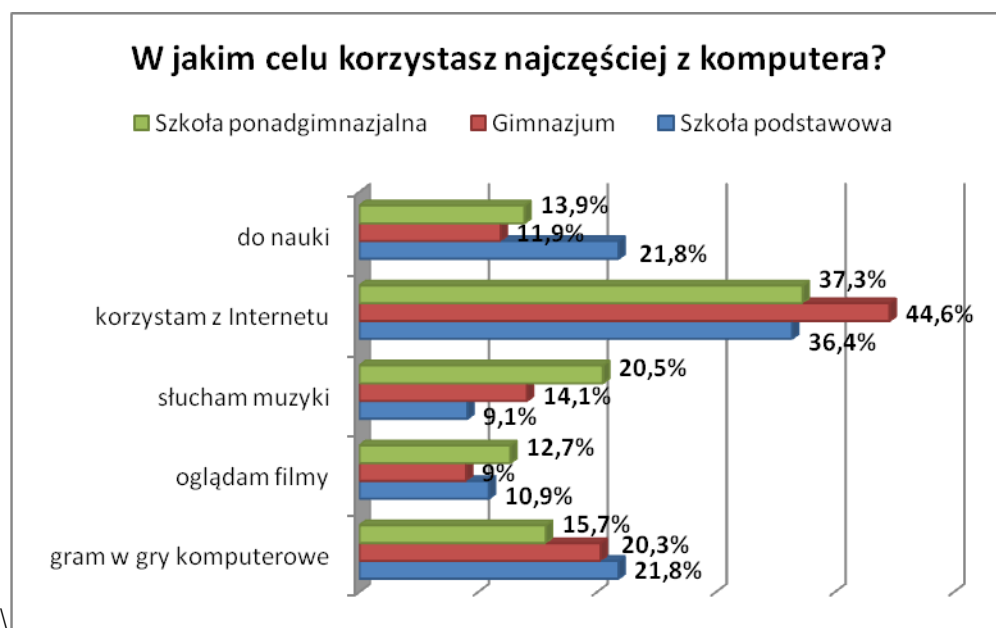
W badaniu zapytaliśmy uczniów o ulubione formy spędzania wolnego czasu. Najczęściej wybraną przez uczniów szkół podstawowych formą spędzania wolnego czasu jest uprawianie sportu (67,3%), oglądanie TV (59,2%) oraz korzystanie z komputera (55,1%).

Gimnazjaliści najczęściej deklarowali, że lubią spędzać wolny czas przed komputerem (40%), wychodząc z przyjaciółmi (35,2%) oraz uprawiając sport (30,4%). Uczniowie szkół ponadgimnazjalnych najczęściej wolny czas spędzają korzystając z komputera (52,3%), uprawiając sport (44,2%) oraz wychodząc z przyjaciółmi (40,7%). Najrzadziej badani młodzi mieszkańcy gminy Terespol biorą udział w pracach różnych organizacji oraz czytają książki i gazety. Młodzi respondenci wymieniali ponadto jazdę motocyklem, grę na gitarze, pomaganie rodzicom, pisanie książki czy przebywanie z rodziną.

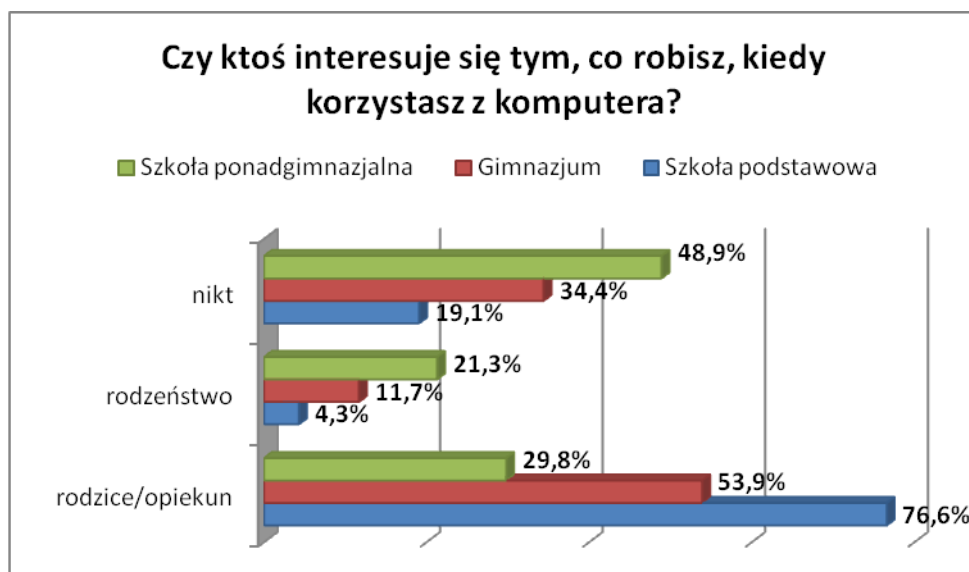
40,8% uczniów szkół podstawowych, niemal połowa uczniów szkół gimnazjalnych oraz uczniów szkół ponadgimnazjalnych spędza przed komputerem od jednej do trzech godzin dziennie, 46,9% uczniów szkół podstawowych, 18,4% gimnazjalistów oraz 19,8% uczniów szkół ponadgimnazjalnych spędza codziennie przed komputerem mniej niż godzinę, a 6,1% uczniów szkół podstawowych, 10,4% gimnazjalistów oraz 7% uczniów szkół ponadgimnazjalnych spędza przed komputerem ponad 5 godzin dziennie, co może wskazywać na występowanie uzależnienia od komputera.

Młodzi mieszkańcy gminy Terespol najczęściej korzystają z Internetu, 21,8% uczniów szkół podstawowych, 11,9% gimnazjalistów i 13,9% uczniów szkół ponadgimnazjalnych wykorzystuje komputer do nauki.

Internet wzbudza wśród wielu dorosłych osób duże obawy. Według badań przeprowadzonych przez Centrum Badania Opinii Społecznej, większość opiekunów osób małoletnich (58%) obawia się zagrożeń, jakie mogą spotkać dzieci w Internecie.⁴ W badaniu chcieliśmy dowiedzieć się, czy dorosłe osoby interesują się tym, co ich dzieci robią, kiedy korzystają z komputera. Ponad trzy czwarte uczniów szkół podstawowych oraz ponad połowa gimnazjalistów deklaruje, że ich opiekunowie wykazują zainteresowanie tym, do czego dzieci wykorzystują komputer. W ten sam sposób odpowiedziało 29,8% uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Niepokoi fakt, że w przypadku 19,1% uczniów szkół podstawowych, 34,4% gimnazjalistów oraz 48,9% uczniów szkół ponadgimnazjalnych nikt nie interesuje się tym, co robią młodzi ludzie, gdy korzystają z komputera.

⁴ CBOS, „Zagrożenia w Internecie”, 2008.

Zapytaliśmy również badanych, czy znają pojęcie cyberprzemocy oraz czy sami byli kiedyś jej ofiarami. Pozytywną informacją jest to, że zdecydowana większość uczniów szkół ponadgimnazjalnych (83,7% uczniów), gimnazjalistów (87,2% uczniów) oraz uczniów szkół podstawowych (55,1%) zna to pojęcie i jest świadoma zagrożenia. Badani uczniowie stosunkowo rzadko bywają ofiarami tego typu przemocy. Twierdząco odpowiedziało na to pytanie 4,1% uczniów szkół podstawowych, 5,6% gimnazjalistów oraz 3,5% uczniów szkół ponadgimnazjalnych. 63,3% uczniów szkół podstawowych, 75,2% gimnazjalistów oraz 77,9% uczniów szkół ponadgimnazjalnych uznaje jako niestosowne podawanie swoich danych osobowych przypadkowym osobom poznanym w Internecie.

Rozdział IV - Badanie punktów sprzedaży alkoholu

Grupa badawcza

W badaniu wzięło udział 16 kobiet i 4 mężczyzn. 40% ankietowanych miało wykształcenie średnie, 45% badanych – zawodowe, zaś 15% badanych – wyższe. Średnia wieku badanych osób wyniosła 38,75 lat. 15% ankietowanych było właścicielami punktów sprzedaży alkoholu, a pozostali badani byli pracownikami. W 17 badanych punktach sprzedawane były również wyroby tytoniowe.

Cel badania

Kwestionariusz ankiety przeprowadzony w 20 punktach sprzedaży alkoholu w gminie Terespol miał na celu analizę postawy sprzedawców względem (między innymi) takich zagadnień jak:

- sprzedaż alkoholu i wyrobów tytoniowych osobom nieletnim,
- sprzedaż alkoholu osobom nietrzeźwym,
- spożywanie alkoholu w miejscu jego sprzedaży,
- awantury i bójki spowodowane przez osoby spożywające alkohol.

Wyniki badania

Pierwsze zagadnienie dotyczyło zakresu wiedzy na temat alkoholu zawartego w różnych trunkach. Zapytaliśmy, czy alkohol zawarty w wódce jest (Pana/Pani zdaniem) bardziej groźny od tego w piwie. 25% badanych ankietowanych nie miało zdania na ten temat, 60% odpowiedziało „nie”, zaś 15% ankietowanych odpowiedziało twierdząco na pytanie. Można więc wnioskować, że świadomość badanych sprzedawców w tym zakresie jest umiarkowana. Alkohol zawarty w każdym napoju alkoholowym jest tak samo groźny. Jedyne różnica polega na procentowej zawartości w poszczególnych trunkach. Trzeba jednak pamiętać, że jest to ta sama substancja.

Kolejne pytania dotyczyły **spożywania napojów alkoholowych w punktach ich sprzedaży**. Zapytaliśmy sprzedawców, czy uważają takie zachowanie za niestosowne. Wszyscy badani uważają takie zachowanie za niestosowne.

W związku z powyższym, interesowała nas częstotliwość spożywania napojów alkoholowych w tych punktach. 65% respondentów odpowiedziało, że sytuacja taka „w ogóle się nie zdarza”, 10% respondentów – „średnio raz w tygodniu”, 15% respondentów – „raz, dwa razy w miesiącu”, a 10% badanych – „prawie codziennie”. **Można wnioskować, że w stosunkowo wielu badanych punktach sprzedaży alkoholu sprzedawcy mają problem ze spożywaniem napojów alkoholowych przez klient w miejscu zakupu.**

W badaniu interesowało nas również **zjawisko zagrożenia społecznego, które może być powodowane przez osoby spożywające alkohol**. Zapytaliśmy, czy takie osoby stanowią zagrożenie dla bezpieczeństwa w danym środowisku lokalnym. Ponad połowa badanych (58,8%) stwierdziła, że osoby pijące nie stanowią zagrożenia, 12% badanych przyznało, że takie osoby stanowią zagrożenie, natomiast 29,4% badanych nie miało zdania na ten temat.

Warto w tym miejscu odwołać się do badań z Harvard School of Public Health College Alcohol Study (2003), które wskazują na korelację między częstszym i ryzykownym piciem a nasyceniem okolicy punktami sprzedaży napojów alkoholowych. Wyniki badań opierały się na danych zebranych z 8 uniwersytetów i pokazywały, że na tych obszarach, gdzie nasycenie punktów sprzedaży było wyższe, studenci pili więcej i mieli więcej problemów związanych z nadużywaniem alkoholu.

Natomiast według badania opinii publicznej dotyczącego poczucia bezpieczeństwa, najwięcej mieszkańców z województwa lubelskiego obawia się brawurowo jeżdżących kierowców (30,8%) oraz włamań (20,2%), zaś 9,9% badanych obawia się *agresji ze strony osób pijanych i narkomanów*.⁵ Z powyższych badań wynika, że w społeczeństwie panuje obawa przed zachowaniem osób w stanie nietrzeźwym. Na tym tle, **obawy przed osobami nietrzeźwymi wśród badanych mieszkańców gminy Terespol wydają się zbliżone.**

Interesowało nas również, czy w ostatnim miesiącu zdarzyło się jakieś nieprzyjemne zajście związane z alkoholem w obrębie sklepu. W dwóch (10%) badanych punktach sprzedaży miało miejsce takie zdarzenie.

⁵ Brzeźniak A., Chmielewska A., Kubik J. i Lesiak M. (2011). *Polskie badanie przestępczości. Profil obszarów działania Komend Wojewódzkich i Komendy Stołecznej Policji*. Komenda Główna Policji. Warszawa.

Zapytaliśmy sprzedawców, **czy widzą coś niestosownego w sprzedaży alkoholu dorosłej osobie nietrzeźwej**. 95% badanych sprzedawców odpowiedziało twierdząco na to pytanie, a 5% badanych nie widziało niczego niestosownego w sprzedaży alkoholu dorosłej osobie nietrzeźwej.

Zapytaliśmy również, czy zdarzyło się ankietowanym sprzedać osobie nietrzeźwej alkohol. Niemal dwie trzecie badanych (65%) odpowiedziało, że nigdy nie miała miejsca taka sytuacja. **35% badanych sprzedawców przyznało, że zdarza się im sprzedać alkohol osobie nietrzeźwej.** Niektórzy sprzedawcy w gminie Terespol sprzedają alkohol osobom nietrzeźwym pomimo uznawania tego za niestosowne zachowanie. Sprzedaż alkoholu osobom, których zachowanie wskazuje, że znajdują się w stanie nietrzeźwości, jest zabroniona przez Ustawę z 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, artykuł 15. **Należy zwrócić szczególną uwagę na to zagrożenie podczas szkoleń dla sprzedawców alkoholu.**

Problem spożywania substancji psychoaktywnych przez młodzież stanowi poważny problem ogólnopolski. Nasza analiza dotyczyła tego zagadnienia w gminie Terespol. Na początek zapytaliśmy o bezpieczną granicę wieku, od której powinno sprzedawać się napoje alkoholowe i wyroby tytoniowe.

Tab. 34. Granica wieku, od której można sprzedawać alkohol i papierosy osobom młodym.

Od jakiego wieku powinno sprzedawać sięalkohol ?	...papierosy ?
Bez ograniczeń	-	-
16 rok życia	-	-
18 rok życia	55% odpowiedzi	60% odpowiedzi
21 rok życia	45% odpowiedzi	40% odpowiedzi

W przypadku alkoholu odpowiedzi rozkładały się następująco: 45% badanych wskazało 21 rok życia, a 55% badanych - 18 rok życia. W przypadku papierosów odpowiedzi rozkładały się następująco: 40% badanych wskazało 21 rok życia, a 60% badanych - 18 rok życia.

Chcieliśmy także zbadać powszechność zjawiska sprzedaży używek osobom nieletnim. Zapytaliśmy sprzedawców, czy znają takie przypadki. 10% badanych sprzedawców wie o sytuacjach sprzedaży alkoholu oraz tytoniu osobom poniżej 18 roku życia.

Tab. 35. Przypadki sprzedawania alkoholu i papierosów osobom niepełnoletnim.

Czy znasz przypadki sprzedaży alkoholu osobom nieletnim ?	... sprzedaży papierosów osobom nieletnim ?
TAK	10% odpowiedzi	10% odpowiedzi
NIE	90% odpowiedzi	90% odpowiedzi

Zjawisko sprzedaży używek osobom nieletnim jest w Polsce dość powszechne, a wyniki naszego badania pokazują, że w gminie Terespol problem ten jest stosunkowo nasilony.

Warto w tym miejscu odwołać się do „Polskiej Deklaracji w sprawie Młodzieży i Alkoholu” w ramach uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 18 lutego 2000 r., gdzie wyraźnie zaznaczono, iż:

„Wszystkie dzieci i młodzież mają prawo do życia w środowisku rodzinnym, szkolnym i lokalnym, wolnym od zagrożeń związanych z piciem alkoholu, a obowiązkiem dorosłych jest im to zapewnić.”

Odpowiedzialność za zdrowy rozwój osób niepełnoletnich w dużym stopniu zależy od osób dorosłych, które znajdują się w ich otoczeniu. Oczywiście najbardziej znaczącą rolę odgrywają rodzice, jednak zgodnie z wyżej wymienioną ustawą również inne osoby dorosłe (w tym wypadku sprzedawcy alkoholu i papierosów) mają obowiązek chronić zdrowie młodzieży.

Zapytaliśmy również bezpośrednio sprzedawców, **czy kiedykolwiek sprzedali papierosy lub alkohol osobie, o której wiedzieli, że jest niepełnoletnia.** Jednemu (5%) badanemu sprzedawcy zdarza się sprzedawać tytoń osobom, które nie przekroczyły 18 roku życia. Biorąc pod uwagę ogólnopolską skalę zjawiska, wydaje się prawdopodobne, że odpowiedzi na powyższe pytania mogły nie odzwierciedlać w pełni stanu faktycznego. Zafałszowanie odpowiedzi może być związane ze strachem wyciągnięcia konsekwencji z łamania prawa takim zachowaniem.

Interesowało nas również, jak **często młodzi ludzie podejmują próbę zakupu alkoholu oraz tytoniu**. W przypadku alkoholu odpowiedzi rozkładały się następująco: 70% badanych wskazało, że taka sytuacja zdarza się rzadko, 20% badanych – nigdy, a 10% badanych – co najmniej raz w tygodniu. W przypadku papierosów odpowiedzi rozkładały się następująco: 70% badanych wskazało, że taka sytuacja zdarza się rzadko, a 30% badanych – nigdy.

Tab. 36. Próby kupowania alkoholu i papierosów przez osoby niepełnoletnie.

Jak często zdarza się, że osoba, o której wiesz, że jest niepełnoletnia, próbuje kupić ...	nigdy	zdarza się, ale rzadko	co najmniej raz w tygodniu	prawie codziennie
... napoje alkoholowe?	20%	70%	10%	-
... wyroby tytoniowe?	30%	70%	-	-

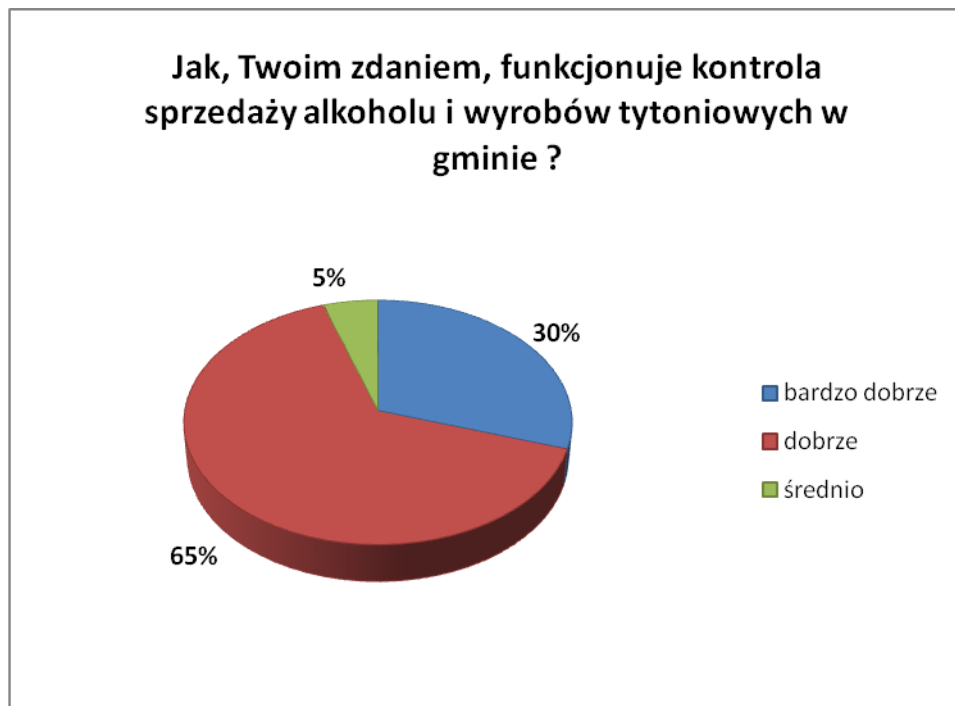
„Picie i upijanie się przez dzieci i młodzież jest jednym z największych problemów społecznych współczesnej Polski. Można i trzeba przeciwstawić się mu z całym zdecydowaniem.”⁶

Podsumowując, dość dużo młodych ludzi podejmuje próby zakupu alkoholu bądź papierosów, bądź obu używek naraz. Jest to poważne zjawisko i sprzedawcy powinni być przygotowani do właściwego zareagowania w takich przypadkach. Zapytaliśmy ich, czy czują się skrupowani i czy mają śmiałość poprosić o dowód potwierdzający pełnoletniość klienta, w przypadku, kiedy mają wątpliwość co do jego pełnoletniości. Zaledwie 5 % badanych czuje skrupowanie w takiej sytuacji. **Ogólna tendencja wskazuje na bardzo dobre przygotowanie badanych sprzedawców do odmawiania osobom nieletnim sprzedaży artykułów zabronionych dla nich do zakupu.**

W tym miejscu należy odwołać się do Art. 15 ust. 2 Ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, gdzie wyraźnie podkreślono, iż w przypadku wątpliwości, co do pełnoletności nabywcy, sprzedający lub podający napoje alkoholowe uprawniony jest do żądania okazania dokumentu stwierdzającego wiek nabywcy. Jest to podstawowe prawo sprzedawcy. Sprzedaż napoju alkoholowego lub wyrobów tytoniowych osobom poniżej 18 roku życia, grozi grzywną i utratą zezwolenia.

⁶ „Polska Deklaracja w sprawie Młodzieży i Alkoholu” Uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 18 lutego 2000 r.

W ostatnim pytaniu poprosiliśmy o ocenę funkcjonowania kontroli sprzedaży napojów alkoholowych i wyrobów tytoniowych w gminie. Zdecydowana większość badanych pozytywnie wypowiada się o funkcjonowaniu kontroli sprzedaży obu używek, a 5% badanych określa kontrolę jako umiarkowanie działającą.

Podsumowanie i wnioski

W podsumowaniu badań przeprowadzonych w gminie Terespol można wyróżnić zasadnicze problemy, jakie pojawiły się w wypowiedziach mieszkańców. Na podstawie otrzymanych wyników zostaną również podkreślone najważniejsze kwestie, wymagające uwagi ze strony władz samorządowych.

1. Podstawowe problemy środowiskowe w opinii mieszkańców gminy Terespol.

- a) Za najważniejsze problemy w środowisku lokalnym mieszkańcy uznali bezrobocie, zubożenie społeczeństwa oraz alkoholizm. Z pewnością w tych sferach są największe oczekiwania wobec władz, związane z podjęciem działań umożliwiających zwiększenie poziomu zatrudnienia, przeciwdziałanie ubóstwu oraz rozwiązywanie problemu uzależnień.
- b) Bezrobocie przyczynia się do występowania wielu negatywnych zjawisk. Jednym z jego skutków jest ubożenie rodziny, które często prowadzi do narastania konfliktów i napięć między członkami rodziny oraz przyczynia się do powstawania patologii społecznych. 49,1% badanych mieszkańców gminy Terespol deklaruje, że doświadczyło w swoim życiu bezrobocia.
- c) Wśród najbardziej zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym grup w gminie, badani mieszkańcy wymieniają osoby starsze, rodziny wielodzietne oraz osoby uzależnione.
- d) W przybliżeniu co dziesiąty badany mieszkaniec (9,6%) posiada wiedzę na temat działań prowadzonych przez władze lokalne, których celem jest wspieranie osób bezrobotnych oraz zagrożonych wykluczeniem społecznym. Należałoby zwrócić większą uwagę na dostępność oraz rozpowszechnienie informacji na temat działań podejmowanych przez władze lokalne w tym zakresie.
- e) Problem nadużywania alkoholu jest wymieniany jako jeden z najważniejszych problemów społecznych przez mieszkańców. Prawie połowa badanych mieszkańców (58,8%) zauważa wzrost spożywania napojów alkoholowych w otoczeniu, zaś połowa respondentów przyznaje, że w czasie ostatniego roku była świadkiem lub

doświadczyło nagannego zachowania młodzieży spożywającej alkohol. Większość badanych (64,6%) uważa alkohol za towar szczególnie i postuluje za kontrolowaniem jego sprzedaży. Ponadto, 13,4% badanych posiada wiedzę o prowadzonych lokalnie działaniach mających na celu przeciwdziałanie i zapobieganie uzależnieniu. Należałoby zwrócić większą uwagę na dostępność oraz rozpowszechnienie informacji na temat działań podejmowanych przez władze lokalne w tym zakresie.

- f) W niewielkim nasileniu wśród badanych mieszkańców gminy Terespol występuje problem narkotyków, 1,8% badanych przyznaje się do przynajmniej jednorazowego użycia narkotyku w swoim życiu.
- g) Problemem środowiskowym wśród badanych mieszkańców gminy jest również przemoc. Prawie jedna czwarta ankietowanych (17%) przyznała, że zna osobę ze swojego środowiska doświadczającą przemocy fizycznej, ponad jedna trzecia badanych (33,9%) zna osobę ze swojego środowiska doświadczającą przemocy psychicznej. Ponadto 34,8% respondentów odpowiedziało, że zna przypadki bicia dzieci przez ich rodziców czy opiekunów. Należy podkreślić, że większość badanych (67,9%) posiada wiedzę na temat instytucji, do których należy się zwrócić, by pomóc osobie, która jest ofiarą przemocy.
- h) Szeroka oferta różnego rodzaju form gier hazardowych oraz ich dostępność sprawiają, że problem staje się coraz bardziej rozpowszechniony. Ponad połowa badanych mieszkańców (50,9%) wzięła przynajmniej raz w życiu udział w konkursach organizowanych przez gazety, telewizję, operatorów telefonicznych, polegających na wysyłaniu płatnych smsów, 10,7% badanych grało przynajmniej raz w życiu na automatach, 12,5% badanych obstawiało przynajmniej raz w życiu zakłady bukmacherskie, zaś 3,6% badanych przyznało, że grało kiedykolwiek w grę na pieniądze w Internecie.

2. Zagrożenia w środowisku dzieci i młodzieży.

- a) Spożywanie napojów alkoholowych przez młode osoby jest bardzo poważnym problemem. Wraz z wiekiem rośnie odsetek osób sięgających po alkohol. Przyznało się do tego 10,2% badanych uczniów szkół podstawowych, 52% badanych gimnazjalistów oraz 83,7% badanych uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Ponadto 12% gimnazjalistów i 36% uczniów szkół ponadgimnazjalnych przynajmniej raz w życiu upiło się, tracąc kontrolę nad własnym zachowaniem.
- b) Wśród przyczyn sięgania po napoje alkoholowe dzieci i młodzież często wskazują na picie okazjonalne, chęć zaimponowania lub presję rówieśników, co wskazywać może na społeczne przyzwolenie na spożywanie alkoholu przez młode osoby.
- c) Badania wykazały, że stosunkowo dużo badanych młodych mieszkańców gminy Terespol ma kontakt z tytoniem oraz narkotykami. Do palenia papierosów chociaż raz w życiu przyznało się 10,2% badanych uczniów szkół podstawowych, 44,8% badanych gimnazjalistów oraz 70,9% badanych uczniów szkół ponadgimnazjalnych. W szkołach podstawowych 2% badanych uczniów przyznało, że miało kiedykolwiek kontakt z narkotykami. Odsetek badanych uczniów szkół gimnazjalnych sięgających po narkotyki wyniósł 4%, zaś odsetek badanych uczniów szkół ponadgimnazjalnych – 31,4%. Z pewnością te dwa zagadnienia powinny spotkać się z pilną uwagą ze strony władz samorządowych. Niepokojące jest rozpowszechnienie narkotyków i dopalaczy wśród uczniów szkół ponadgimnazjalnych, należałoby więc zwiększyć oddziaływania profilaktyczne skierowane do tej grupy uczniów.
- d) Jednocześnie niepokojący jest względnie łatwy dostęp dzieci i młodzieży do substancji psychoaktywnych. Jego ograniczenie jest zadaniem leżącym w obowiązku osób dorosłych.
- e) Najbardziej sprzyjające okoliczności do kontaktu z substancjami psychoaktywnymi stwarzają wakacje oraz czas wolny, dlatego też dzieci w tym okresie powinny zostać otoczone szczególną uwagą opiekunów i uświadamiane w kwestii niebezpieczeństw, jakie wiążą się ze spożywaniem alkoholu, narkotyków i paleniem papierosów.

- f) Ponadto należy zwrócić uwagę na fakt, że rodzice dość często nie zauważają tego, że ich dzieci znajdują się pod wpływem substancji psychoaktywnych. Uzyskane wyniki powinny zaalarmować rodziców i opiekunów, aby poświęcali swoim dzieciom więcej uwagi i nie zapominali o odpowiedzialności, jaką za nie ponoszą.
- g) Problemem w gminie Terespol są przypadki agresji i przemocy, z jakimi młodzi ludzie spotykają się w środowisku szkolnym i pozaszkolnym. Do znajomości osoby z otoczenia, która doświadcza przemocy ze strony rodziny lub otoczenia rówieśniczego, przyznaje się 18,4% badanych uczniów szkół podstawowych, 30,4% badanych gimnazjalistów oraz 39,5% badanych uczniów szkół ponadgimnazjalnych.
- h) Dopalacze cieszą się niewielką popularnością wśród badanych uczniów – 4% badanych gimnazjalistów oraz 22,1% badanych uczniów szkół ponadgimnazjalnych przyznało się do zażywania ich, zaś 6,4% badanych gimnazjalistów oraz 25,6% badanych uczniów szkół ponadgimnazjalnych użyłoby dopalaczy, gdyby miało do tego okazję.
- a) Najbardziej rozpowszechnionymi grami hazardowymi wśród badanych młodych mieszkańców gminy Terespol są gry na automatach oraz konkursy organizowane przez gazety, telewizję, operatorów telefonicznych. Zdecydowanie mniej badanych uczniów w obu grupach wiekowych obstawiało zakłady bukmacherskie lub grało na pieniądze w Internecie.

3. Pozytywne tendencje w dynamice problemów społecznych.

- a) Analiza postaw wychowawczych badanych mieszkańców gminy Terespol wykazała, że w większości nie uznają specjalnych okoliczności, które usprawiedliwiałyby stosowanie przemocy. Te wyniki mogą być wskaźnikiem właściwych postaw rodzicielskich wobec wychowania młodych ludzi, w którym przemoc nie powinna mieć miejsca.
- a) Większość młodych ludzi oceniła swoje relacje z rodzicami jako pozytywne, co wskazuje na korzystną atmosferę wychowawczą i przyjazne środowisko domowe panujące w rodzinach.
- b) Zdecydowana większość badanych uczniów deklaruwała, że zareagowałoby w sytuacji bycia świadkiem zachowania agresywnego, co jest pozytywnym zjawiskiem i pokazuje, że młodzi ludzie nie są obojętni wobec zjawiska agresji.
- c) Badani uczniowie, podobnie jak w badaniach ogólnopolskich, dostrzegają ryzyko szkód związanych z używaniem substancji psychoaktywnych. 51% badanych uczniów szkół podstawowych, 66,4% badanych uczniów szkół gimnazjalnych oraz 57% badanych uczniów szkół ponadgimnazjalnych deklaruje, że ich opiekunowie rozmawiali z nimi na temat szkodliwości używania narkotyków. 24,5% badanych uczniów szkół podstawowych, 56,8% badanych uczniów szkół gimnazjalnych oraz 60,5% badanych uczniów szkół ponadgimnazjalnych uczestniczyło w zajęciach profilaktycznych na temat szkodliwości używania substancji psychoaktywnych (narkotyki, dopalacze, alkohol).
- d) W grupie młodych ludzi 100% badanych uczniów szkół podstawowych, 92% badanych gimnazjalistów oraz 66,3% badanych uczniów szkół ponadgimnazjalnych deklaruowało, że nie sięgnęłoby po narkotyki, nawet gdyby nadarzyła się ku temu okazja. Świadczy to o stosunkowo dużej świadomości związanej ze szkodliwością substancji odurzających.
- e) Zdecydowana większość badanych młodych mieszkańców gminy Terespol jest świadoma zagrożenia cyberprzemocą oraz uznaje za niestosowne podawanie swoich danych osobowych przypadkowym osobom poznanym w Internecie.

4. Wnioski dotyczące badania punktów sprzedaży alkoholu.

- a) Wśród ankietowanych pracowników punktów sprzedaży, 95% badanych sprzeciwia się sprzedawaniu napojów alkoholowych osobom nietrzeźwym, pomimo to 35% badanych sprzedawców przyznało, że zdarza się im sprzedawać alkohol osobom nietrzeźwym. Takie postępowanie stoi w sprzeczności z artykułem 15 ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, należy więc przywiązywać wagę do tego, aby artykuł ten był przestrzegany.
- b) Osoby spożywające alkohol są uznawane za umiarkowane zagrożenie, a na terenie punktów sprzedaży stosunkowo rzadko zdarzają się nieprzyjemne zajścia związane z piciem napojów alkoholowych. W dwóch (10%) badanych punktach sprzedaży doszło do takiego zdarzenia w ciągu ostatniego miesiąca.
- c) Ankieta wykazała, że stosunkowo dużo osób niepełnoletnich podejmuje próby zakupu napojów alkoholowych bądź papierosów. Badanie wskazuje, że w punktach sprzedaży większość badanych sprzedawców nie sprzedaje zakazanych substancji osobom niepełnoletnim i stosunkowo dobrze radzi sobie w sytuacji odmowy ich sprzedaży.